

Színház

A MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

DRÁMAMELLÉKLET 2002. NOVEMBER

KÁRPÁTI PÉTER

A NEGYEDIK KAPU

Klezmerdarab

A megsemmisült haszid birodalom ragyogása a prágai Jiří Langer *Kilenc kapuján* keresztül ömlött felém. Megpróbáltam kikalapálni egy elkapott fénysugarat.

Köszönet Forgács Péternek, amiért a *Kilenc kapu* című könyvet a kezembe nyomta.

„Tulajdonképpen – mondja a braclawi bölcs reb Nahman – az ember az egész életét mágikus álomban tölti el. És csak akkor tér belőle magához valamennyire, ha szentekről mesélnek neki.”

SZEREPLŐK:

A szentek:

Szent reb ÍRELE, a Szeráf

JÍDE HERS, a sakter

és

Szent rebe reb ELIMÉLECH

Szent reb JEJBE

A Szent Chóchem, reb PINCHESZEL

ÁRON, a Messiás

ZSÍSE, az Isten bolondja

A MESTER, reb Slojmele

És akik ezen az estén a szentekről mesélnek nekünk:

AVRUMENKO

MOJSELE

SÁRA

A LÁNY

(Úgy képelem, hogy majdnem az összes többi kisebb szerepet ők négyen játsszák – vagyis a történetet az igazi, gátlástalan mesélők szenvedélyével megjelenítik.)

A zenészek:

DÁVID KIRÁLY, a primás

és az ÓSATYÁK, a klezmerzenekar

Szent reb Írelécske

Zene: szekér vágat az éjszakában, rajta üvöltve énekelnek

Avrumko, Avrumenko,
 nás sztári tatyenko, nás sztári tatyenko!
 Csomu ti nechogyis,
 Csomu ti neprószis
 Pana Boha za nááász? Pana Boha za nááááász?
 Csobi Besz-hamikdos nás zbudovati,
 Náse gyiti in der Tojre vejirasz somajim vichovati –

AZ APA Hé, várjanak! Várjanak! Álljanak meg, az Isten szerelmére!

MOJSELE Minek sírsz, jóember?

AZ APA Hogyne sírnék, ha fiam született! Nyolcnapos múlt, uraim! Nyolcnapos múlt, és nincsen körülmétélve!

MOJSELE Hogyhogy? Hogyhogy nincsen?

AVRUMENKO Nincs egy *mojlotok* a faluban?

AZ APA Mojlunk? De még egy *zsidónk* sincsen! Most mondják meg az urak, honnan vegyek én tíz zsidót, akinek a körülmétélésnél jelen kell lennie! És pénzem sincs, hogy a városból rendeljek zsidót, és miből fizetem ki ennyi ember ebédjét meg az útiköltséget?

MOJSELE Akkor mért nem mentek *ti* a városba?

AVRUMENKO Úgy van! Menjetez föl a gazdag zsidókhoz!

AZ APA Késő, uraim. Nézzék az eget! Látják azt a csillogatot?

MOJSELE Ojvé. Kiment a nyolcadik nap?

AZ APA Kiment. Kiment. Mi meg kijöttünk ide reggel evvel az én Írelécskémmel, hogy majd jön egy szekér, és fölvisz a városba, vagy pedig a Jóistenke megkönyörül rajtunk, és hozzánk vezet egy hitközséget – de semmi! Itt ülünk meg sírunk reggel óta, de nem jön se szekér, se zsidó, semmi! – Mit nevetnek maguk az én szerencsétlenségemen?

AVRUMENKO Szerencséd van, ember, mi zsidók vagyunk!

MOJSELE És éppen tízen vagyunk!

AVRUMENKO És egy rabbi is van velünk! Mojsze, mutasd magad!

MOJSELE És itt van Avrumenko, a mojla késével!

AVRUMENKO És zenekar is van! Ők majd játszanak a szertartás után, mi meg táncolunk.

MOJSELE Nem afféle ágrólszakadt vándormuzsikusok.

AVRUMENKO Játsszál, Dúvid!

MOJSELE Meg étel is van nálunk rogyásig!

AVRUMENKO Meg vodkánk is van! Áron, gurítsd le a hordót! Hadd igyon ez a szegény pónem!

MOJSELE Avrumenko, te ne igyál, a fene beléd! Ne csatogtasd a részeg pofádat, ne hadonássz a késes! A kellő helyen metéld körül ennek a kisfiúnak az áldott fütykösét, óvatosan, hogy egy csőppel se folyjon ki több vére, mint amennyi szükséges! Egyetlen csöppecske se folyjon ki

hiába! Mert ennek a kisfiúnak a vére végtelenül drága énnekem! Csodálatos folyadék az: a világ teremtésekor keletkezett!

Zene

Jicchok, Jicchoknyenku, nás sztári tatyenko,
 nás sztári tatyenko!
 Csomu tí nechogyis,
 Csomu tí neprószis
 Pana Boha za nász, Pana Boha za nász?
 Csobi Besz-hamikdos nás zbudovati,
 Náse gyiti in der Tojre vejirasz somajim vichovati –

Babasírás

SÁRA Nos, hát így született szent reb Írelécske – oltalmazzon bennünket érdemei Fénye! Olyan körülmétélés kerekedett ki abból, amelyet szem nem látott, fül nem hallott a faluban, mióta világ a világ!

Azután a kedves vendégek elhajtottak, soha többé nem látta őket senki.

Bizonyára tudni akarjátok, kik voltak azok az ismeretlenek... Nos, Dávid király volt a primás! Mózes volt a rabbi! Ábrahám ősatyánk forgatta a kést! Élijahu próféta meg táncolt! És Áron főpap volt, aki a hordót gurította!

AVRUMENKO És Sára ősanyánk volt, aki szent reb Írelécskét bepelenkázta!

LÁNY Ha majd eljön a Messiás, mindannyiukat viszontlátjuk! Egyelőre pedig énekeljük el együtt a mi régi-régi haszid nótánkat, hogy azt mondja:

SÁRA ÉS A LÁNY

Mojse, rejo mehejmo nász!
 Mojse, rejo mehejmo nász!

AVRUMENKO ÉS MOJSELE Mózes, hú pásztorunk...
 Csomu tí nehódis?
 Miért nem jössz...

Csomu tí neprószis?
 Miért nem kéred...

Pana Boha za nász?
 Az Úristent miértünk...

Pana Boha za nász?
 Csobi Besz-hamikdos nás zbudovati...
 Hogy Templomunkat felépítse...

Náse gyiti in der Tojre...
 Gyermekeinket a Törvényben...

Vijiram somájim vichovati...
 ...és istenfélelemben fölnevelje...

Learcsejni, nász zaprovadítí...
 ...és Népünket a mi országunkba vezesse...

Learcsejni nász! Learcsejni nász!

A dal vége

SÁRA És amikor érkezett szent reb Írelécske harmadik születésnapja, lenyírták a hajcskáját...

AVRUMENKO Sőt még le is borotválták a fejcskáját!

MOJSELE Csak a pajezskáját hagyták meg.

SÁRA Megfürdették Írelécskét, ünnepelőkaftánba öltöztették, azután egy gyönyörű aranyláncot akasztottak a nyakcskájába, amit a földbirtokos felesége adott kölcsön a kisgyerekeknek...

MOJSELE Olyan súlyos volt, hogy szegényke alig bírta el.

SÁRA Azután szent reb Írelécskét felállították az asztal tetejére, és fejére tették – ő, nem az apja sábeszi strámliját, nem bizony! Hanem egy óriási karimájú fekete bársonyalapot, amit csak a híres rabbik viselnek.

AVRUMENKO Na, hát így felcicomázva kellett szent reb Írelécskének az asztalon prédikálnia!

SÁRA Édességre nemigen tellett a szüleinek, de szent reb Írelécske születésnapja mégis nevezetes nap volt! Mert Írelécske nem úgy prédikált, mint más hároméves gyerekek prédikálnak, hogy „én edzs pijszike kis kídzsó vadzsok, aki mindig azt mondzsa, táki” –

AVRUMENKO Nem! Szent reb Írelécske úgy prédikált, mint egy –

MOJSELE – egy igazi alefbész kind!

AVRUMENKO Egy chóchem attik!

MOJSELE Egy éceszgéber!

AVRUMENKO Egy Rámbám!

MOJSELE Egy valódi goén ájlem!

ÍRELÉCSKE *(az asztalon)* A bögrét jobb kezünkbe vesszük, jobb kezünkkel át vesszük a bal kezünkbe, és a bal kezünkkel a jobb kezünkre fröcsköljük a víz felét. *(Így)* Azután a bögrét a jobb kezünkbe vesszük, és a jobb kezünkkel a bal kezünkre öntjük a másik fele vizet. Kezünket összedörzsöljük, az Úristennek áldást mondunk, hogy megszentelt minket, és elrendelte, hogy mossuk a kezünket. Aztán megtöröljük. Mikor törülközünk, a bal kezünknek be kell lenni fedve a törülközővel. Ez nagyon fontos, mégse tudja senki. Ha tökéletesen megtöröltük, akkor végre megáldhatjuk, illetve megehetjük az ételt. A közöblítésben nagy és fenséges titkok rejlenek.

MIND *(tapsolnak, kiabálnak)* Mázltáv! Gic gepojlt!

Zene

ÍRELÉCSKE *(leinti)* Vasárnap kartofljeszt eszünk, hétfőn pedig zsemakeszt. Kedden jön az erdepl, szerdán jön a bulbesz, csütörtökön barbuljesz, pénteken jön a krumpírn, és szent sábbeszkor krumplikuglit kapunk. Húsvétkor, illetve születésnapkor pedig kreplachot kapunk, túróval töltve. Ha nem ettetek még kreplachot, sokat vesztettetek. Bizony, mondom néktek, meg kéne ismerkednetek a kreplach misztikus jelentőségével – de ez a szentek kiváltsága.

Ül az asztalon, eszi a kreplachot

Csönd

SÁRA Írele feleségét Frádelének hívták. Türelmes volt, húséges, dolgos, alázatos –

AVRUMENKO Igazi haszidacke jidene!

MOJSELE Frádele elment szolgálónak, hogy megélhessenek. Mert férje egész nap a Talmudot böngészte.

SÁRA Később Frádele a házuk pincéjében áruházat nyitott. Volt egy csodálatos tulajdonsága ennek az áruháznak: hogy a világon minden kapható volt benne, bizony. Az egész világ ott hevert a polcokon – kivéve azt az egyet, amit a vevő keresett.

MOJSELE És a vevők a bolt sarkában egy szánalmas figurát láttak: egy éhségtől és nyomortól búzló, kiaszott test görnyedezett a Talmud fölött, szánalmas rongyoktól fedve.

AVRUMENKO Frádele pedig repdesett a pult mögött, mert tudta, hogy a sok nincsért a másvilágon bőséges jutalomban lesz része. Hogy férje mellett ülhet majd az aranyasztaloknál, és a leghíresebb tudósokkal cseveghet!

MOJSELE Azután egyszer, egy szép napon maga Élijahu –

AVRUMENKO – maga *Illés próféta* lépett be az áruház ajtaján!

Avrumenko felöltözik kucsmás-bundás lengyel parasztnak. Bejön az ajtón – csilingelés

ÉLIJAHU *(Avrumenko)* Adjon Isten! Van magiknál kötel?

FRÁDELE *(Sára)* Milyen kötel, nagyságos úr?

ÉLIJAHU Ilyen ujjom vastag kenderkötel!

ÍRELE Nincsen.

FRÁDELE Jaj, de hogy nincsen! Ide tesszen!

ÉLIJAHU Mit kér érte?

FRÁDELE Hogy mondja, nagyságos úr?

ÉLIJAHU Hogy *mi* az ára?

FRÁDELE Hatba, jaj, Istenem.

ÉLIJAHU Hatba?!

FRÁDELE Ötbe.

ÉLIJAHU Ilyen olcsón?

FRÁDELE Ilyen? Ilyen olcsón.

ÍRELE Nagyságod azt mondja, ez olcsó? Nagyságod menjen át a sánta Vuvcséhoz – a fele árán megkapja tőle!

ÉLIJAHU Ja! Ja! Jó. De annak nincsen minősége!

ÍRELE Nincsen minősége? Hogy a Vuvcsénál nincsen minősége? *Ennek* nincs minősége, nézze meg! Három éve ott szárad a polcon, kaparja meg a körmével! Kopik a szál, török...

ÉLIJAHU Azér nem olyan vacak...

ÍRELE Hát a *Vuvcsénál* milyen jó!

ÉLIJAHU Zákson. Megveszem.

FRÁDELE Becsomagoljam, nagyságos úr?

ÍRELE Gondolja meg! Gondolja meg!

ÉLIJAHU Nem gondolok! Lejárom az egész lábom ezér a rohadt tekercsér!

FRÁDELE Sánta Vuvcse. Áll a bolt előtt, vevő nem jön, sehol vevő – mondja, mit vétett magának a Vuvcse?

ÉLIJAHU Nem érdekel Vuvcse!

ÍRELE *(maró gúnnyal)* Láj dáj nokelach, üngeschmolcen ách!

FRÁDELE Még az ág is húzza.

ÉLIJAHU Csomagolja, mit csomagolja, kicsomagolja, becsomagolja, adja sz menek –

ÍRELE Gút! Gyűlöli a sántát, gút! Áderábe ott az utca másik végén az a kákec Mordche Pelc. Áll a boltajtóban, nem jön vevő, sehol vevő. Na meg ott van a kövér Vologya, a nagy ember a kicsi bolttal!

ÉLIJAHU Ne! Ne! Ne csomagolja! Hagyja, majd a nyakamba tekerem! (*Húzza a kötelet*)

FRÁDELE (*visszahúzza*) Vuvcse!

ÉLIJAHU Le van szarva!

FRÁDELE Vologya! Mordche Pelc! Az is éhen dögljön, az a kákec Mordche Pelc?

ÉLIJAHU Ne snüpecoljon, maga jóasszony, ott a pénze!

FRÁDELE Itt a pénze!

ÉLIJAHU A maga pénze!

FRÁDELE Fúj a pénze!

Élijahu elengedi a kötelet, Frádele elesik. Zene

ÉLIJAHU Ide figyelj, Frádele! Tudd meg, Frádele, hogy ez az óra, ez a különös kegyelem órája: bármit kívánhatsz, beteljesedik! Még ha azt kívánod is... ha azt kívánod, hogy tiéd legyen a frankforti reb Róccsing egész pénze, a Róccsing néni brossa, nyaklánc, fülbevalói –

FRÁDELE Jaj nekem.

ÉLIJAHU Vagy az antwörpeni Bachruch bácsi aranyhajócskái meg a koronaékszerek! Mit kívánsz, Frádele?

FRÁDELE Mit kívánunk, apus?

ÍRELE Mit?

ÉLIJAHU Mit, mit, mit? Mit kívánsz, mit, mit, mit?

ÍRELE Azt kívánjuk...

ÉLIJAHU Mit, mit?

FRÁDELE Azt kívánjuk, hogy...

ÍRELE Igen, azt kívánjuk, hogy Isten segedelmével olyan áhítatosan tudjam elmondani az „Áldott legyen, aki szólott, és szavára életre kelt a világ” kezdetű imát, mint amilyen áhítatosan az én édes Frádelém mondja el!

ÉLIJAHU Omén!

AVRUMENKO (*leveszi a lengyel parasztbundát*) Látjátok? Így szeretne Írele az ő kincsét, az ő Frádeléjét. Soha, de soha nem távozott el nagyszerű feleségétől, néhány lépésnyire se.

MOJSELE És ha ketten voltak – minden hithű férfi szokásától eltérően –, soha nem fordult el tőle, soha, de soha nem sütötte le a szemét, hanem mindig és egyenesen az arcába nézett!

FRÁDELE (*suttog*) Áldott legyen, aki szólott, és szavára életre kelt a világ...

ÍRELE (*suttog*) Áldott legyen, aki szólott, és szavára életre kelt a világ!

EGYÜTT (*suttog*) Áldott legyen, aki szólott, és szavára életre kelt a világ!!!

Frádele kitesz egy táblát a boltajtóra: ZÁRVA

MOJSELE A mezericsi Nagy Maggid állapította meg, hogy Írele az ártatlanság oly állapotában élt a feleségével, mint Ádám Évával a bűnbeesés előtt.

AVRUMENKO Így igaz! Szent Írele és szent Frádele valóban úgy éltek ketten, mint a Paradicsomban!

Zene: „A szentek tánca a Paradicsomban” avagy a „Kötéltánc” – egy férfi, egy nő és egy kötel

MOJSELE A koricei szent reb Pincheszel mondotta...

AVRUMENKO Mit mondott?

MOJSELE A koricei Szent Chóchem azt mondta: a hím tevék és a nőtény tevék háttal nyomulnak egymás felé, ezért a teve a legbutább állat. Más állatoknál a hím a hasával simul a nőtény hátához, ezért ezek az állatok már kissé bölcsőbbek. Az emberek azonban többnyire arccal fordulnak egymás felé – és ezért olyan bölcsék az emberek.

LÁNY (*énekel*)

– Hová ment a te szerelmesed,

Oh, asszonyoknak szépe?

– Az én szerelmem elment a kertbe,

a drága füvek közé,

hogy liliomot szedjen...

AVRUMENKO Azt mondják, a Szentírás összekötő kapocs a föld és a menny között. Azonban az *Énekek éneke* kapocs a menny és a végtelen között. Ezért senki sem tudja felfogni teljes mértékben.

MOJSELE Talán csak Frádele.

AVRUMENKO Írele azonban másra vágyódott. Írele egy olyan szent ember után vágyódott, aki meg tudná neki mutatni a helyes utat Istenhez. Ezért aztán nem sokáig maradt az ő Frádeléje mellett. Hanem felkötötte gartlját, és elindult a mocsáron, amelyen csak egy deszkapalló vezetett –

MOJSELE – egy rongyos, rothadt, besüppedt deszkapalló vitt a lótetemek közt a ragyogásba –

AVRUMENKO Lizenszskbe!

Frádele alszik. Írele felkötöti a gartlját, azaz a kötelet háromszor a dereka köré csavarja, és elmegy, óvatosan becsukja az ajtót, halk csilingelés. Zene vége

2.

Szent rebe reb Elimélech

MOJSELE Bécsben II. József uralkodott. Lizenszskben azonban szent rebe reb Elimélech uralkodott, és a két uralkodó között feszült volt a viszony. Történt egyszer, hogy a rimanowi szent Menáhem Mendel látogatott el Lizenszskbe. És ha szent szentet látogat – egy bögréből isszák a *kávát*, mintha testvérek lennének.

Mojsele – mint a rimanowi Mendel – leül a hosszú asztal végén Elimélech mellé. Kávénak. Mendel fölveszi a bögrét, belekortyol, leteszi. Elimélech fölveszi a bögrét, belekortyol, leteszi. Mendel fölveszi a bögrét, belekortyol – és így tovább. Ezalatt

AVRUMENKO A haszidok vagy százan ültek a szobában, és

áhitattal figyelték, hogy milyen szépen kávéznak a szentek! De senki nem tudta, hogy a birodalom másik végén éppen egy pátenst raktak le a császár asztalára... *(Leveszi a kaftánt, alatta osztrák tisztí zubbony. Leül az asztal túlsó végére)*

TITKÁRNÓ *(A Lány)* Felség, a pátenst!

CSÁSZÁR *(Avrumenko)* Sacrament! Megint mit zavar? Miféle pátenst?

TITKÁRNÓ A pátenst, amelyben fölséged elrendeli, hogy a zsidó ifjaknak is katonai szolgálatot kell teljesíteniük...

CSÁSZÁR Já, já, excellent! A sóletzabálók, azok majd kikásálják nekem belestül azt a cházamógen бүдös franciát! Gút. Abtreden!

TITKÁRNÓ De fölség, alá kéne kegyeskedni írni...

CSÁSZÁR Gút! Hová firkantsam?

TITKÁRNÓ A pöcsét fölé...

CSÁSZÁR Gút! Hol van a lúdtollam?

TITKÁRNÓ A füle mögött méltóztatik...

CSÁSZÁR Gút! Hol van az aranykalamárisom?

TITKÁRNÓ Az asztalon, fölség...

CSÁSZÁR Van benne ténta?

TITKÁRNÓ Színültig van, fölség!

CSÁSZÁR *(bemártja a tollat a tintába)* Gút! Akkor most törvénykezzünk, barátám! Látod, így fejlődik a világ: a kaftán helyett zubbony! Strámlí helyett csákó! És a Talmud helyett az a szép hátultöltős, duplacsövű –

Mendel éppen fölveszi a bögrét, Elimélech hirtelen meglöki, a kávé Mendelre ömlik. Ugyanabban a pillanatban felborul az aranykalamáris, a tinta végigömlik a papíron

TITKÁRNÓ Oh, micsoda balszerencse!

CSÁSZÁR Tulok! Ez magának balszerencse? Ez lázadás! Ez gazemberség! Án-cváj, azonnal küldje ide nekem az udvari varázslónót! *(Tapicskol a tintában)*

MENDEL *(ezalatt az asztal – vagyis a birodalom – túlsó végén)* Mit művel maga? Azt akarja, hogy mind egy szálíg becsukjanak minket?

ELIMÉLECH Sá, sá, azért nem isszák olyan forrón a kávé –
MENDEL Vagy azt képzelem magam, hogy ezek a zsidó gyerekek olyan lusták és gyávák, hogy betojnak a rémülettől, ha a császár fegyvert akaszt a nyakukba, és mündérba bújtatja őket?

ELIMÉLECH Já, já, bújtassa. Ha majd kóser libát szolgálnak fel a kantinban, és szombaton tilos lesz ölni...

MENDEL Mit nem mond maga? Hiszen a Talmud – a Talmud megengedi az önvédelmi háborút! És a jóságos kire öfelsége gyöngéd szíve soha nem fog hóditó háborút indítani –

ELIMÉLECH Já, já. Igyunk a jóságos császár gyöngéd szívére! *(Kávét tölt)* Hédád!

MENDEL Já, já! Igyon csak, maga zöldhasú pofa! *(Elimélechre önti a kávé)*

MOJSELE *(fölkel az asztaltól, vagyis kilép Mendel szerepéből)* Így beszélgettek a szentek. A haszidok meg némán figyelték. És hiába törték a fejüket e szavak és tettek magasztos és titkos értelmén.

VARÁZSLÓNÓ *(Sára játssza. Belép)* Fölség?

CSÁSZÁR A varázsgömb! Hol van a varázsgömbje?

VARÁZSLÓNÓ *(elővarázsolja)* Fölség...

CSÁSZÁR Já, já! Ne engem bámuljon, maga mesüge, nem látott még császárt? Azonnal nézzen bele a gömbbe, és mondja meg... mondja meg: ki az, aki engem folyton szekíroz!

Varázsgömbzene. Az asztal (vagyis a birodalom) túlsó végén Elimélech gyorsan eltakarja az arcát

Na, mi az? Mi az? Látja? Látja már? Látja? Látja, vagy nem látja?

VARÁZSLÓNÓ Látom...

CSÁSZÁR Ki az?

VARÁZSLÓNÓ Látom, igen.

CSÁSZÁR De ki az? Kit látsz? Nem hallod, kit látsz? Ki az? Kit látsz?

VARÁZSLÓNÓ Két kezet látok...

CSÁSZÁR Hol? Hol? Milyen kezet?

VARÁZSLÓNÓ Két kezet látok a messzeségben...

CSÁSZÁR De a pofája! A pofáját mondd!

VARÁZSLÓNÓ Elfödi az arcát.

CSÁSZÁR A dög! Szakálla van?

VARÁZSLÓNÓ Szakálla? Neeem... vagy... szakálla... sajnos nem látom. Nem látok, csak –

CSÁSZÁR – csak két kunkori pajeszt?

VARÁZSLÓNÓ Nem pajeszt, hanem...

CSÁSZÁR Mit látsz? Mit látsz? Beszélj már, te boszorkány!

VARÁZSLÓNÓ Az ujjam...

CSÁSZÁR Mi van az ujjával?

VARÁZSLÓNÓ Mindegyik ujjából három tűzoszlop emelkedik, mindegyik tűzoszlopban három-három szeráf sugároz karddal –

CSÁSZÁR Mars kifele! *(Összegyűri a lepacázott pátenst)* Gút! Gút! Betropec civil banda, rágjátok a macsaszt, nesze a pátensetek! *(Eldobja)*

Zene

MOJSELE Most már tudjátok, hogy a zsidó ifjaknak miért nem kellett még sokáig katonai szolgálatot teljesíteniük – hála reb Elimélech szent kávésbögréjének – oltalmazzon minket érde-me-i Fénye! És talán azt is megsejtette a lelketek, hogy ki volt ez a Hatalmas és Félelmetes lizenszki szent Elimélech, akihez Írele sietett a mocsáron keresztül, hogy megmutassa neki a helyes utat Istenhez...

Közben Avrumenko átöltözik Sijének

ELIMÉLECH Várjunk csak... Hol van az új bóher, amelyik Lembergől érkezett?

SÍJE Az előbb itt volt, azután eltűnt, mint a füst. Vagy a föld nyelte el?

ELIMÉLECH *(benéz az asztal alá)* Félsz, bóher?

ÍRELE Félek, szent rebe.

ELIMÉLECH Mitől félsz?

ÍRELE Félem az Úristent.

ELIMÉLECH Na és engem félsz-e?

ÍRELE Félem.

ELIMÉLECH Hogy félsz?
 ÍRELE Nagyon.
 ELIMÉLECH Nagyon félsz?
 ÍRELE Nagyon-nagyon! Nem. Nem túl nagyon. Közepesen.
 ELIMÉLECH De azt mondja a Talmud: „Legyen a te félelmed a tanítód előtt éppoly rettenetes, mint félelmed az Úr előtt!” – Hova mászol, bóher?
 ÍRELE Megyek, megkeresem...
 ELIMÉLECH Mit?
 ÍRELE Az én Tanítómat...
 ELIMÉLECH Várjál, kérdezek valamit...
 ÍRELE Jó, jó, csak siessen... *(Kímászik az asztal alól)*
 ELIMÉLECH Mondd meg nekem, bóher...
 ÍRELE Igen?

Csönd

ELIMÉLECH Mért nem égett meg Ábrahám a tüzes kemencében?
 ÍRELE A tüzes kemencében?
 ELIMÉLECH Úgy van. Mért nem égett meg Ábrahám a tüzes kemencében?
 ÍRELE Hát mert az Isten csodát tett!
 ELIMÉLECH Menjünk az elejére... Nimród király kiadta a parancsot, hogy égessék meg Ábrahámot –
 ÍRELE A tüzes kemencében.
 ELIMÉLECH Úgy van. Nimród király odahívta a főminisztert, azt mondta neki: „Nesze, itt egy mázsa fa, eredj, égesd meg Ábrahámot a tüzes kemencében.” A főminiszter elvitte a fát, a felét elrakta télire, hívta az alminisztert: „Nesze, itt van ötven kiló fa, égesd meg Ábrahámot a tüzes kemencében!” Az alminiszter is elrakta a felét, hívta a főhóhért: „Nesze, itt van huszonöt kiló fa, égesd meg Ábrahámot a tüzes kemencében!” Főhóhér hívta az alhóhért: „Nesze, itt van tizenkét és fél kiló fa, égesd meg Ábrahámot a tüzes kemencében!” Kit hívott az alhóhér?
 ÍRELE Ábrahámot?
 ELIMÉLECH Dehogy hívta Ábrahámot! Hívta a feleségét, azt mondta: „Nesze, itt ez a két deszka, rakd be a fészkerbe.” Na. És akkor most mondd meg nekem, bóher: miért nem égett meg Ábrahám a tüzes kemencében?
 ÍRELE Hát mert... mert... mert...
 ELIMÉLECH Azt mondtad: „Az Isten csodát tett”...
 ÍRELE Nem tett csodát?
 ELIMÉLECH Dehogyisnem! Dicsértessék az ő Neve! De *mi a csoda* ebben a történetben?
 ÍRELE Hm?
 ELIMÉLECH Nos, az a csoda, édes fiam, hogy Ábrahám *nem fagyott meg a tüzes kemencében!*

Csönd

ÍRELE Érted?
 ÍRELE Érttem.

Csönd

Akkor mehetek?
 ELIMÉLECH Várj! Reb Pincheszel – mondotta, a Szent Chóchem, a Bölcsék Bölcsé –, azt mondta: „Minden élvezetes dolog a Paradicsomból érkezik – még a jó viccek is.” Mondok még egyet. Mondjak még egyet?
 ÍRELE Jó. Mondjon, szent rebe...
 ELIMÉLECH A Talmudból?
 ÍRELE Nekem mindegy.
 ELIMÉLECH Történt egyszer, hogy a rabbik egy törvény fellett vitakoztak, és végre-valahára egy véleményre jutottak. De akadt egy rabbi Eliézer, aki ellene mondott, és igazához az Úristent hívta tanúnak.
 És egyszerre, íme, egy szózat hallatszik az égből: „Oh, rabbik, ne chochmecoljatok! Eliézernek igaza van!” Megütköznek a rabbik, elkezdnek kiabálni: „De Urunk! De Urunk! A mi vitánk nem az égben van, a mi vitánk itt a földön van, és itt a rabbik tanácsa dönt!” És száműzték Eliézert.
 Tegnapelőtt találkoztam Illés prófétával, kérdezem, ott volt-e a mennyben az esetnél. Azt mondja Illés: „Ott voltam.” „És – kérdem – mit szólott az Isten, amikor leszavaztuk?” „Mit? – mondja Illés –, az Isten nevetett.”
 Háháhá! Hallod? Azt mondja Illés: „Az Isten nevetett!” Háháháháháhá! Hááháháháháháhááá!
 De azt mondja a Talmud...
 ÍRELE Mit mond?
 ELIMÉLECH „A szájad soha ne teljék meg nevetéssel, amíg föl nem épül újra a Templom a Sion-hegyen!”
 ÍRELE Na, éppen ez a legjobb vicc az egész Talmudban. Mert ugye, hogy épüljön fel az a Templom? Hisz a *nevetésből* rakják az angyalok, és a *könnyeid* a malter! Nesze, igyál egy kis vodkát, fiatalember... Nézd ezt a Síje gyereket... Ez a Síje egész nap meg éjjel siránkozik: „Szent rebe! Szent rebe reb rebe, hát hogy van ez? Már itt vagyok a Mester tanházában uszkve három éve! Ekkora pajeszom nőtt, megsápadt az arcom, benőtte ez a mohos szakáll, meggörbedt a hátam, a földön alszom, egy rakás rothadt szalmán, ruháimat egerek rágják – de miért nem vagyok még most sem olyan, mint a többiek, ahogy egy valódi haszidhoz illik, miért nem vagyok vidám?” Síje, gyereünk! Mutasd meg, mit tanultál! Mondj el egy mulattató kis történetet!
 Miről?
 ELIMÉLECH Tessék, egy ilyen bátlén, egy ilyen semmirevaló! *Szentekről*, Síje. Mert tulajdonképpen – mondja a braczlawi bölcs reb Nahman – oltalmazzon minket érdemei Fénye!
 ÍRELE Mit mondott?
 ELIMÉLECH Ki?
 ÍRELE A braczlawi bölcs reb Nahman.
 SÍJE Hallottad. Azt mondta, hogy: „Tulajdonképpen.” Oltalmazzon minket érdemei Fénye!
 ÍRELE Mást nem mondott?
 SÍJE Úgy van. Mást nem mondott?
 ELIMÉLECH De mondott.

SÍJE Mit mondott?
 ELIMÉLECH Azt mondta a braczlawi bölcs reb Nahman: „Tulajdonképpen egész életünk mágikus álomban telik, és csak akkor ébredünk fel valamennyire, ha szentekről beszélnek nekünk.” – Gyerünk, Síje! Ébressz föl minket!

SÍJE Reb Szimche Bínem...
 ELIMÉLECH Ki az a reb Szimche Bínem?
 SÍJE Lembergbe fakereskedő...
 ÍRELE Reb Szimche Bínem! Ismerem!
 SÍJE Ez a reb Szimche Bínem azt mondta, hogy Zebulon lelke az ő testébe költözött, mert azt mondja az Írás: „Zebulon a tengerparton lakik.” Reb Szimche Bínem ugyan nem lakott a tengerparton, azonban Dancigba is eljutott egyszer meg Lajpcigba is egyszer!

ELIMÉLECH Lajpcigban nincs tenger.
 SÍJE Bizonyos értelemben.
 ELIMÉLECH Hogyhogy?
 SÍJE Lajpcigban *színház* van, szent rebe. És reb Szimche Bínem egyszer színházba is elment. De nem azért, hogy a vígjátékot nézze, sokkal többről volt szó. Reb Szimche Bínem maga is föllépett. Énekelt. Mondjuk, nem a színpadon (mert tudja, szent rebe, a színházban színpad van), hanem a nézőtéren lépett fel, ahol az emberek ülnek. Ült a sötétben, és Dávid zsoltaírait énekelte. Soha nem ment volna színházba, ha nem egy megtévedt, gyöngé leány lelkét akarta volna... De amikor egy későbbi alkalommal elpanaszolták neki a mai ifjúság romlottságát, és hogy a mai fiatalság milyen könnyen enged a Kísértő csábításának meg miegymás, akkor reb Szimche Bínem egy mély sóhajjal felbeszakította őket: „Hallgassatok – mondta –, ti nem ismeritek a mai világ csábjait. Hiszen még színházban sem voltatok soha. De én voltam...” (Sóhaj) Persze a színházlátogatás nagy bűn...

ÍRELE Reb Szimche? Az a potrohos fakereskedő? Aki úgy veri a lovait a lembergi piacon, mint egy bálagólé? Mondja, honnan veszi maga, hogy ez a reb Szimche, ez Dancigba volt, meg Lajpcigba volt, meg színházban volt? Egyáltalában honnan veszi maga, hogy az a részeges dög valami szent ember?

ELIMÉLECH Fiacskám, a Talmudban az áll, hogy aki bénának vagy sántának tette magát, noha nem az, büntetés éri: valóban béna vagy sánta lesz. Ebből a reb Szimche Bínemből pedig azt a következtetést vonom le, hogy aki szentnek tette magát, noha nem szent, az a végén szent lesz. Csak mintegy büntetésképpen... Háhá! Háháháhá!

Zene. A Lány és Dávid király – rokokó jelmezben, rizsporos parókával – szerelmi kettőst énekel egy olasz vígoperából. A nézőtéren feláll egy kövér fakereskedő, és rekedten üvöltve zsoltaírt énekel. Bejönnek a rendészek, kirángatják. Lemegy a duett. Taps, pukedli, függöny

3.

Szent reb Jejbe

MOJSELE Írele három évig maradt Lizsenszkben, szent rebe reb Elimélech tanházában.
 SÁRA Három évig tartott, amíg megtanult nevetni.
 MOJSELE Akkor fölkerkedett. Mert tudta, hogy az ő Tanítója az lesz, aki oly rettenetes félelmet ébreszt benne, amelyet csak az Úristen előtt érezzünk.
 AVRUMENKO Lizsenszkből Osztrohba ment. Osztrohban szent reb Jejbe tanházában megtanult *enni*. Ez egy estébe tellett...

Az asztalon hatalmas tál kása és egy kanál. Szent Jejbe és Írele elvégzi a kézöblítést

JEJBE Higgýétek el, hogy amikor az Úristen megteremtette a világot, minden teremtet lény és dolog örvendezett! A kenyérke örömeben ropogott, mert tudta, hogy ha majd esszük, dicsőíteni fogjuk az Urat, a világ királyát, amiért „kenyeret fakaszt a földből”. A bor ujjongott, hogy áldani fogják „a szőlővessző teremtőjét”, a fák, a zöldegek és füvek, hogy áldani fogjuk „a földi termények alkotóját”. A kecskék és a tehénké, a kosok és báránykák táncoltak és ugrándoztak, a kacsák hápogtak, és versenyt úsztak a halcskákkal. Mindezek a kedves állatkák már alig tudták kivárni, hogy húsockájukat a haszidok kisüthessék, és dicsérhessék érte az Urat! A víz is nevetett, és a pálinka is nevetett! És még az illatos füvek is nevettek, mert tudták, hogy ha majd szagoljuk őket – *(Beleszagol a tálba. Maga elé húzza, és enni kezd)*

Írele nézi. Zene – a zabálószám. Végig tökéletesen követi az evés drámáját. Ahogy Jejbe ráveti magát a tálra, és hihetetlen tempóban és élvezettel tömi magába – azután észrevétlenül lassulni kezd – utána már csak ütemesen dolgozik – hirtelen abbahagyja – csend – lehunyja a szemét, imádkozik, azután újrakezd, most már megcsócsál minden falatot – a végén már csak egy szál hegedű nyekereg... És közben Sára és az ósatyák biztatják

SÁRA Ezt az Atyának!
 AVRUMENKO Ezt meg Sárának!
 LÁNY Ezt Izsáknak!
 MOJSELE Ezt Jákobnak!
 SÁRA Ezt Ézsaunak!
 MOJSELE Ezt Józsefnek!
 LÁNY Ezt Benjáminnak!
 AVRUMENKO Ezt Rubennek!
 SÁRA Ezt a fáraónak!
 MOJSELE Ezt Mózesnek!
 AVRUMENKO Ezt Áronnak!
 DÁVID KIRÁLY Ezt Dávidnak!
 LÁNY Ezt Góliátnak!
 SÁRA Ezt Eszternek!
 AVRUMENKO Ezt Hámánnak!
 JEJBE Pfüj! *(Kiköpi)*
 BRÁCSÁS Ezt Salamonnak!

BÖGŐS Ezt a Templomnak!
 MOJSELE Ezt a Sionnak!
 SÁRA Ezt Hillének!
 KLARINÉTOS Ezt rabbi Akibának!
 DÁVID KIRÁLY Ezt Joshua ben Lévinek!
 AVRUMENKO Ezt Mordekháj ben Rikelnak!
 LÁNY Ezt a Rámbámnak!
 DÁVID KIRÁLY Ezt szent rebe reb Jojnisl Ajbsicnak!
 BRÁCSÁS Ezt a prágai Lów rabbinak!
 KLARINÉTOS Ezt a gojlemnek!
 AVRUMENKO Ezt a Baal-Sém-Tovnak!
 MOJSELE A Baal-Sém-Tovnak kettőt!
 DÁVID KIRÁLY Ezt a Nagy Maggidnak!
 BRÁCSÁS Ezt a szpúlei Szent Nagypának!
 MOJSELE Ezt a koricei Szent Chóchemnek!
 LÁNY Ezt Avrahamnak, az anyagnak!
 BÖGŐS Ezt szent rebe reb Smelkének!
 KLARINÉTOS Ezt szent rebe reb Pinchásznak!
 DÁVID KIRÁLY Ezt szent rebe reb Zsisének!
 MOJSELE Ezt szent rebe reb Elimélechnak!
 JEJBE Nem. Elimélech, ő csak zabáljon magának!
 AVRUMENKO Ezt a lublini Látónak!
 DÁVID KIRÁLY Ezt a karlini Slojmelének!
 BÖGŐS Ezt a belzi Áronnak!
 KLARINÉTOS Ezt a nagykállói Jichák Ejzik Toubnak!
 JEJBE Ezt Jejbének!
 LÁNY Ezt Gógnak!
 SÁRA Ezt Magógnak!
 BÖGŐS Ezt Tehómnak!
 KLARINÉTOS Ezt Behómnak!
 ÍRELE Ezt reb Szimche Bínemnek!

De ez már nem megy le

EGYÜTT Ezt reb Szimche Bínemnek!
 Reb Szimche Bínemnek!

Csönd. Jejbe abbahagyja, elnémul a zene

JEJBE És ti, ti, mind... az illatos pohánkával szentelt jó zsiros barbuljeszbe száműzött lelkecskék, akik áhítozzátok az örök fényességet! Bocsássatok meg, de Jejbe ma már nem tud többet enni, talán majd legközelebb... *(Beesik az asztal alá)*

Írele maga elé húzza a tálat, és megeszi a maradékot

4.

A szűz

Zene – az erdő suttogása

SÁRA Sötét éjszaka volt. De Írele nem félt a vadonban, mert akárhol volt, csak a mindenható Istentől félt –
 MOJSELE Na meg Tőle, az Ismeretlenről, aki előtt nyelve megbicsaklik, és térde remegni kezd – a Tanítójától félt, akit keresett.
 AVRUMENKO Az erdő suttogott, és Írele minden lépésnél belebotlott valamibe, egy nyirkos ágba, egy gyökérbe. Az erdő vég-

telennek tűnt...

SÁRA Nem, Írele nem félt. De az embert mégis furcsa érzés fogja el, ha éjszaka sűrű erdőben botorkál egyes-egyedül, és csak valami nagy testű állat szuszog mögötte...

MOJSELE Végre fényt pillantott meg a távolban, és minél közelebb ért, annál fényesebb lett...

AVRUMENKO Még néhány lépés...

SÁRA Széthajtja az ágakat...

MOJSELE Először azt hitte, álmodik.

SÁRA Soha életében ilyen szépséget!

LÁNY Honnan jössz?

ÍRELE Osztrohból.

LÁNY Hová mész?

ÍRELE Koricébe.

LÁNY És kinek számolsz el magaddal?

ÍRELE Hát ez az. Hogy Lizsenszkben, szent rebe reb Elimélech tanházában megtanultam nevetni. Azután Osztrohban, szent reb Jejbe tanházában is nagy és magasztos titkot tanultam: megtanultam enni. De az én Tanítóm nem találtam meg...

LÁNY Szent Jejbe a bölcsek bölcse. Egyszer valaki panaszkodott egy haszidra, hogy nagyon falánk: egy egész libát megeszik...

ÍRELE Libát?

LÁNY Egy ültő helyében!

ÍRELE Nem kacsát?

LÁNY Nem.

ÍRELE Egy ültő helyében?

LÁNY Erre azt mondta szent Jejbe: „Hagyjátok, hiszen ez az egyetlen szenvedélye...”

ÍRELE Valóban, áldott legyen, aki nem ismer rosszabb szenvedélyeket.

LÁNY Jó. De azért rendes ember ne legyen falánk

ÍRELE Valóban, ne egyen meg egy egész libát. Ha teheti.

LÁNY Írele.

ÍRELE Igenis?

LÁNY Gyere közelebb.

ÍRELE Igenis.

LÁNY Tudod, ki vagyok én?

ÍRELE Mikor megláttalak... a térdem reszketni kezdett, a nyelvem megbics... megbicsaklott... Tudom... Hogyne tudnám! Te vagy az én Tanítóm, ugye?

LÁNY „Akinek csak a tudás a fontos és semmi más, az olyan, mint az istentelen.”

ÍRELE Ezek a Talmud szavai.

LÁNY Na, gyere ide, szőrös pofájú! Hadd tanítsak neked! Legelőször mondd el nekem a gartl elméletét! *(Elkezdi bogozni a gartlot Írele derekán)*

ÍRELE A gartlot elmélete! ... Két vége szép rojtokkal díszítve... A gartlnak olyan hosszúnak kell lenni, hogy háromszor körülérje a derekadat...

LÁNY Tovább. *(Elkezdi letekerni)*

ÍRELE A gartlot egész álló napon át viseljük, de különösen imádkozáskor, továbbá az Írás tanulmányozásakor, étkezés közben és mindig. A Talmud azt mondja: az Isten az emberi testnek

csupán a *felső részét* teremtette a maga képére. Így a gartl határt von az ember emberi és állati része közé, és megakadályozza a szívet, hogy szégyent lásson...

LÁNY És hogy néz ki az Isten *alsó* része? (*Letekerte a gartlt*)

ÍRELE (*kapkod érte*) Amikor reggel magunk köré csavarjuk a gartlot, szép áldást mondunk: „Légy áldott, Urunk, Istenünk, királya a világnak –”

LÁNY De vigyázz, hogy a gartlon sohase keletkezzen csomó! (*Csiklandozza*) Mert imádkozás közben az ördög futkározik a derekad körül, és ha csomó van, az ördög beléfogódzik, és imádat megzabolja, mért nem nézel rám?

ÍRELE A szent ember sohase néz a nőkre. A szent ember, ha véletlenül szóba elegyedek velük, akkor kinéz az ablakon.

LÁNY Hol van itt ablak, Írele?

ÍRELE Az ablakok a titkok szimbólumai.

LÁNY Nézz rám!!

ÍRELE A szent ember még a feleségére sem néz rá soha. Arra a kissé gömbölyded, de csinos asszonyra...

LÁNY Hazudsz.

ÍRELE A Talmudban van egy történet egy férfiről, aki csak a felesége temetésén vette észre, hogy az asszony egyik lába – fából készült müláb. Ez az ember szent volt.

LÁNY Az én lábam miből készült?

ÍRELE Miből?

LÁNY Vizsgáld meg! Azt mondják, porcelánból...

ÍRELE Valóban fehér, de nem hiszem, hogy porcelán.

LÁNY Miért nem?

ÍRELE Nincs rajta repedés, se csorba. Márpedig azt mondja a Talmud: a porcelánláb sokkal törékenyebb, mint a hús, a bűn, a pihe...

LÁNY Érintsd meg, ha nem hiszed...

ÍRELE (*elkezdi felkötni magára az imaszíjakat*) A gartlot háromszor tekerjük magunkra, ellenben az imaszíjat *hétszer* tekerjük magunkra! Mi haszidok a testünkötől *elfelé* csavarjuk, a talmudisták viszont *maguk felé* csavarják. Azért, mert önzők, mert csak magukra gondolnak. Mi viszont a felebarátunkra gondolunk, imaszíjai persze csak annak lehetnek, aki testben-lélekben tiszta. Hisz minden kis fekete kockában pergamen van. A pergamenen pedig szent írás! És az íráson az Isten legsugárzóbb neve huszonegyszer ismételve! Ha rajtunk vannak a szíjak, akkor azt *huszonegyszer* folyton eszünkben kell tartanunk! Ez nem könnyű! Ez nem könnyű! Szó van itt megtorlásról meg büntetésről! Aki mindezt nem tartja eszében, az hiába vette föl az imaszíjat!

LÁNY Hát nem vagy te ló, hogy az istrángodat harapd!

ÍRELE „Az mintha köveket kötött volna a fejére és a karjára!”

LÁNY Sokszor láttalak, ahogy áthaladsz az erdőn. Mindig egymagadban, mint én. Gyakran kérdeztem magamtól: mikor jössz már el hozzám?

De te mindig olyan figyelmetlenül jársz. Ne húzódozz, tiszta vagyok –

Hogy lehet – a Sátán szűz?

Bebizonyítom neked.

Hajad a földet sepri, nincs levágva, mint a zsidó asszonyoknak...

Gyere! Forrásban fürödtem, puha ágyat vetettem, gazdag lakomat készítettem... Legalább nézz rám, Írele!

Fölösleges. Tudom, hogy hajad úgy lebeg, mint fűszálak, ha a szellő simogatja, tudom, hogy a melled hegye úgy parázklik, mint az eperszem!

Gyere már, tökfej...

Minden pillanatban, de különösen, ha nem tudunk nyugodni, azt kell képzelni, hogy egy óriási! Egy rettenetes tűz lobog előttünk. És mi a lángok közé vetjük magunkat, Isten dicsőségére! És így az embernek soha nem kell henyélnie, mert mindig van mit elképzelni. És ahányszor csak gyönyört érzünk, mindig azt kell gondolnunk, hogy sokkal nagyobb gyönyört éreznénk, ha a pribékek elszakítanának minket az evéstől és a szeretkezéstől, és a legszörnyűbb halállal pusztítanának! De vigyázzunk, mert ha mindezt őszintén gondoljuk, akkor rákapunk a falánkságra, vagy pedig ráfekszünk az első női testre, ami az utunkba kerül...

Ölelkeznek

LÁNY Csitt, fogd már be a pofád...

ÍRELE Az ember összpontosítsa a gondolatait a Talmudnak erre a szakaszára, akkor nem hibázol, és meggyógyulsz: „Honnan jössz?” – „Egy bűzlő cseppből.” – „Hová mégy?” – „A rothadásba.” – „És kinek számolsz el magaddal?” –

LÁNY Nekem, édes...

ÍRELE Neeem! NEM!

Sötét

SÁRA „Eleinte sokat böjtöltem” – mondta idős korában a Szeráf – szent reb Írele. – „Eleinte sokat böjtöltem, meg akartam tanítani a testemet a lelkem fényével való együttélésre. De egyszer egy erdei tisztáson annyi csodálatos dolgot éltem át, hogy a lelkem *meztanult* együtt élni testem sötétségével.”

Zene

5.

A Szent Chóchem

PINCHESZEL Az embernek teljesen butának kell tartania magát. Oly féltő gonddal kell őrizni a butaságunkat, ahogy a baromfit gondozzuk a kertben.

AVRUMENKO Ezt a koricei reb Pincheszel mondotta, a Szent Chóchem, a Bölcsek Bölcse.

PINCHESZEL Szerénység és alázat.

MOJSELE Nagy alázatosságában oly tisztelettel beszélt a kutyájával, mintha a saját gazdájával beszélne.

SÁRA Élt a házában egy ember, Jíde Hers, aki az ólaknál segédkezett. Ez a Jíde Hers már negyvenéves elmúlt, de teljesen írástudatlan volt, még felesége sem volt – egy ilyen ümmencs, egy ilyen faragatlan ember! De szent reb Pincheszel hallatlanul tisztelte.

PINCHESZEL Ahányszor látom ezt a Jíde Herst, mindig remegek a tisztelettől. Milyen kiváló szent ez! Ha valakinek, még ha egy egészen egyszerű libának, zabot ad – szinte felolvad az alázattól.

Jíde Hers! Igaz-e, hogy te éppoly szerény vagy és alázatos, mint amilyen Mózes apánk volt? (Akiről köztudott, hogy a világ teremtése óta a legszerényebb ember.)

JÍDE HERS Ja! Én, Jíde Hers, az ümmencs éppoly szerény vagyok és alázatos, mint szent rebe reb Mojsese. – Kérdezhetek valamit?

PINCHESZEL Hallgatlak, Jíde Hers.

JÍDE HERS Igaz, amit a haszidok mondanak, hogyha sabbesz után este valamilyen történetet mondunk a nagy Baal-Sém-Tovról, az igen jó hatással van egész heti üzleti tevékenységünkre?

PINCHESZEL Igen, fiam, igaz. De ez nemcsak üzleti szempontból jó, és nemcsak szombat este, és nemcsak ha a nagy Baal-Sém-Tovról mesélünk, hanem bármelyik szentről –

JÍDE HERS Mondjuk, rólam?

PINCHESZEL Mondjuk, rólad.

JÍDE HERS Gút. Mert van egy zsák zabom, amit el akarok adni a piacon...

PINCHESZEL Gic gepojlt! Járj szerencsével.

JÍDE HERS Omén!

Na, elég az hozzá, hogy volt itt az a kehegő bóher...

PINCHESZEL Milyen bóher?

JÍDE HERS Tudja, Purimkor! Amelyiknek lötyögött a bőre. Maga is imádkozott érte, mégis megdőglött –

PINCHESZEL Tévedsz, Jíde Hers –

JÍDE HERS Ne szóljon bele. Feküdt az a döglött bóher, a fejénél ott állott a Halál Angyala, a Málachemóvesz! A kardjával, amelynek hegyéről három csepp méreg csepegett.

PINCHESZEL Három – megszámloltad?

JÍDE HERS Nemhogy megszámloltam –

PINCHESZEL Hanem mit csináltál?

JÍDE HERS Nem emlékszik?

PINCHESZEL Sajnos nem.

JÍDE HERS Nos, fölszálltam a mennyekbe. És láttam, hogy az élet kapuját éppen bezárják az előtt a bóher előtt, én kopogtattam, rimánkodtam, könyörögtem, dörömböltem – hiába. Erre fogtam magam, és átmentem az ellátási hivatalba, a kapu tárva-nyitva, bementem, és annyi étellel kértem a bóher számára, amennyit csak elbírtam vinni.

PINCHESZEL Adtak neki étellemet?

JÍDE HERS Hús zsákkal! Meg száz zsákkal! Az ellátási

hivatal ugyanis egy kérdést intézett az étellemet engedélyező hivatalhoz, és azt a választ kapta, hogy a bóher sorsa már meg van pecsételve. Erre azt mondta a tisztviselő: „Mért ne látnánk el szegényt étellemmel, ha már úgyse fogja elfogyasztani?” – Fölvettem a zsákot...

PINCHESZEL Mind a százhús zsákot?

JÍDE HERS Ja! És átmentem az élethivatalba. Mihelyt megláttak, becsukták a kaput. Erre elkezdtem kiabálni: „Adjatok neki étellemet!” „Nem adunk!” Erre meglobogtattam a zsákot –

PINCHESZEL Mind a százhús zsákot?

JÍDE HERS Azt mondom: „Nahát, ti el akarjátok ferdíteni a Talmud igazságait? Avagy nem az áll a Talmudban, hogy: »Kinek ad az Isten étellemet?« »Csak annak, akinek étellemet is ad!« – És minthogy az ellátási hivatal ennek az embernek ennyi meg ennyi étellemet adott –”

PINCHESZEL Százhús zsákkal.

JÍDE HERS „– akkor ti most kötelesek vagytok hozzá *étellemet* is adni, különben unberűfoljátok a Talmud igazságait!”

Mit tehettek? Semmit. Kitérték a kaput – az a bóher meg fölkel az ágyból, és olyan egészséges lett, mint egy goj – nem emlékszik?

PINCHESZEL Te, Jíde Hers, te olvastad?

JÍDE HERS Mit?

PINCHESZEL A Talmudot!

JÍDE HERS Á, azok se olvasták...

PINCHESZEL Hova mész?

JÍDE HERS Akkor most már vihetem a zabot a piacra?

PINCHESZEL Gic gepojlt! – A libákat megittatad?

JÍDE HERS Nem hiszem, mert úgy kárognak, mint a fába szorult izék... angyalok. (*Elmegy*)

PINCHESZEL „Jíde Hers!” Valóban, micsoda kiváló szent ez! Kár, hogy sohasem adatik meg énnekem, hogy utolérjem az ő tökéletességét!

Zene

MOJSELE A mennyei Tóranak hatszázezer betűje van, és hatszázezer lélek van szétszórva Izrael népében. Minden lélek azonos a Tóra egy betűjével. És ha csak *egyetlen* betű hiányzik – a Tóra érvénytelen.

SÁRA És ahogy a betűk szavakká, és a szavak mondatokká – úgy kell összekapcsolódnuk a lelkeknek is. – De miért tilos az egyik betűnek érintenie a másikat?

Csönd

SÁRA Mert Izrael minden lelkének rendelkeznie kell néhány órával, amikor *egyedül* lehet Teremtőjével.

AVRUMENKO Amikor Írele kiért az erdőből – sugárzó nyár volt! És azonnal elindult Koricébe. Egész lelkével bizakodott, hogy végre megtalálja az ő Tanítóját – hiszen Koricében reb Pincheszel uralkodott, a Szent Chóchem, a Bölcsek Bölcse!

SÁRA Már lehullottak a levelek, mire Koricébe ért. A főtéren ukrán parasztok hajtották a lovakat, kaftános zsidók rohantak, pajeszük úszott a szélben, és egy *gojlem* a libákat legel-

tette, és úgy kiabált velük, mint egy csendőr őrmester.
MOJSELE És a zsinagóga ajtajában egy ősz öregember állott...

PINCHESZEL Bóre hábe!
ÍRELE Bóre nimce!

Csönd

PINCHESZEL Távozz békével, nem én vagyok a te Tanítód.
(*Bemegy*)
ÍRELE Bóre tihheje.
JÍDE HERS Na, záksón, azért ne lógasd az orrod. – Tanuld meg ebből, bóherom: van oly csulút, jó zsíros, illatos, a legjobb libából – de ha beléesz, kihányod a beled. Áderábe van oly óbor, hogy hiába iszod, más rúg be tőle. Ezek a Talmud szavai. – Hé, várjál, hová rohansz, te betropec? (*Utánasiet*)

6.

Áron, a Messiás

Zene. Bevonul a Mádám, hatalmas, gazdag, gyönyörű

MÁDÁM (*Sára*) Köszönöm! Köszönöm! Ne csókoljon kezét!
ÁRON Ne aggódjon, Mádám, küsstihánd. Mi lengyelek, mi nem vagyunk oly *cuppanósak*, mint az oroszok, magyarok vagy maguk, franciák...
MÁDÁM Én nem aggódom – hallatlan! Jegyezze meg: az embernek soha nem szabad aggodalmaskodnia! Csak *egyetlen* dolog miatt aggodalmaskodhat: amiatt, hogy aggodalmaskodik!
ÁRON Csakhogy ezt a *bónmót* nem kegyed mondja, hanem a lechowici reb Motyele mondta...
MÁDÁM Motyele. Hm. Maga a Messiás?

Áron bólint

Ne bólogasson, hanem mondja a szemembe, kis lovag: „Igen, Mádám, én, a belzi Áron, én vagyok a Messiás!”
ÁRON Tud héberül, Mádám?
MÁDÁM Jobban, mint maga!
ÁRON Akkor talán tudja, hogy az *ajjín* szó, ami azt jelenti –
MÁDÁM Semmi!
ÁRON És az *anij* szó, ami azt jelenti –
MÁDÁM Én! Én!
ÁRON Ugyanaz a betűhalmaz, csak más-más csoportosulásban. Hiszen az Isten világa egyetlen halmazat, és a mi kis *énünk* nincs elhatárolva, hanem összefolyik egymással...
MÁDÁM Én összefolyok magával?
ÁRON Ezért ha meg akarja tudni, hogy X úr a Messiás, akkor csak kérdezze meg tőle: „maga a Messiás?” És ha X úr azt feleli: „igen, én vagyok”, akkor legyen meggyőződve, asszonyom,

hogy X úr csak egy nagyon egyszerű, jelentéktelen, kicsit nagyszájú ember, parancsoljon helyet foglalni.

A Mádám nem ül le. Körbeszimatol

Mert ki merészeli *Énnek* nevezni magát, holott erre csak az Istennek van joga?!
MÁDÁM Szóval itt lakik Ó... ebbe a vityillóba... Hallja, X úr, hogy képes maga az imában mindennap elmondani, hogy „Áldott, aki mindent megad nekem, amire szükségem van” – hiszen magának semmije sincs!
ÁRON Bizonyára épp ez a *nincs*, amire szükségem van, ez pedig megadatott –
MÁDÁM Dósz! – ahogy szent rebe reb Jojnish Ajbsic mondja. – Ez meg mi? (*A fal egy pontjára mutat*)
ÁRON Exkúzé, Mádám, de amikor a falnak azt a részét rakták, véletlenül nem voltam jelen – imáimmal. Azt a kis részt csak *kövekből* és *malterből* építették...

A Mádám kiveri az öklével. Besüvit a szél

Parancsol egy teát?
MÁDÁM Merszi.
ÁRON Lechájem..

Leülnek, teáznak

Ön, ugyebár, Párizsban lakik...
MÁDÁM Fúj! – Svájcban, a koppéi kastélyomban.
Mondja, *Genfben* járt maga?
ÁRON Hm. Szép város?
MÁDÁM Egy porfészek.
ÁRON És Belz? Hogy tetszik magának?
MÁDÁM Mondja, maguknál nincsen cukor?
ÁRON Ó, dehogynincs! Ott van a polcon. Tetszik innen látni, vagy hozzam közelebb?
MÁDÁM Mit akar – *bámuljam* a cukrát?
ÁRON Miért, önök ott, a koppéi kastélyban?
MÁDÁM Mi betesszük a teába.
ÁRON De hisz elolvad!
MÁDÁM Tampi! Tele van a kredenc.
ÁRON (*sóhajt*) És így, lassan, berakják a teába az egész kredencet...
MÁDÁM Mondja, maga bolondnak néz engem?
ÁRON Avagy nem azt mondja az Írás: „Nincs egyezés csontjaimban, vétkeim miatt”? – Miért hogy a szem csak látni, a fül csak hallani, a nyelv csak ízlelni tud? Miért? Az Éva bűne miatt, igazam van?
MÁDÁM Tampi.
ÁRON De aki a *lelke gyökeréig* tisztázza magát, az a *fülével* is lát, és a *nyelvével* is tapint –
MÁDÁM És az orrával fülel, és a fülével szagol, és a nyelvével néz, és a fülével is néz, meg az orrával is néz, és a szemével szagol, meg a szemével tapint meg ízlel –

ÁRON Úgy van! Az a szemével is meg tudja ízlelni az édességet, például azt a kis cukrot a polcon...

MÁDÁM Megkóstolhatom?

ÁRON Parancsoljon.

MÁDÁM *(beledugja az ujját Aron teájába)* Nyám. Finom.

ÁRON Áldassék a teafű teremője!

MÁDÁM Omén! – Hallja, egy nagy titkot ajándékozok magának. Amiért gondolatban mindennap áldani fogja a nevemet, valahányszor kimondja a legfőbb hitelt, hogy asszondja: „Halljad, Izrael, egy az Isten!”

ÁRON Omén! – Halljuk a titkot...

MÁDÁM Hm. De ne hallják a zsidók... *(Körülnéz)*

ÁRON Szent Arí mondja: „A titok az, amit úgy mondanak, hogy mindenki hallja, és mégsem hallja senki.”

MÁDÁM De ezt a titkot nem találja meg a szent Arí írásaiban! Sem a Rámbám írásaiban! Ezt maguk a mennyek sugalmazták nekem... *(A fülébe suttog)* Érti? „Halljad, Izrael, egy az Isten”, érti... *(Újra a fülébe suttog, és mintha kicsit megnyálná vagy megharapná a fülét)*

ÁRON Értem.

MÁDÁM És milyen titkos gondolatot fűzne hozzá maga?

ÁRON Nem is tudom.

MÁDÁM Semmit? Csak bóg, mint egy birka?

ÁRON Pontosan. Behunyom a szemem, és felkiáltok: HALLJAD, IZRAEL, EGYAZISTEN!!!

Leborulnak a csészek, kiesik egy másik fal

MÁDÁM Próbálja ki, Mádám...

MÁDÁM Maguk, lengyelek... De hát írva vagy: *(Maró gúnnyal)* „Légy egyszerű az Úr, a te Istened előtt!”

ÁRON Csakhogy, Mádám, hogy egyszerűek legyünk, éppen ehhez nagy okosság kell...

MÁDÁM Bof.

ÁRON Mit néz?

MÁDÁM Nézem azt a hegyet. Nézem és csodálom. Menynyit kellett annak a földkupacnak nagyzolnia, amíg ekkora nagy böhöm lett belőle!

ÁRON Hehe.

MÁDÁM Mester! Mondja, Mester! Hogy lehet az igazsághoz eljutni?

ÁRON Az igazsághoz nem lehet eljutni. Az Isten szemügyre veszi azt, aki egész életét az igazságnak szenteli, és ad neki belőle egy kicsit ingyen. Mint ez a csipet dohány. Vagy még kevesebbet, hiszen csak igazságról van szó...

MÁDÁM *(fölsíppent egy kis dohányt)* Ennyi elég a Messiásnak?

ÁRON Dósz – ahogy szent rebe reb Jojniss Ajbsic mondja.

MÁDÁM Lopok magától egy kis igazságot, ugye megbocsát? *(Megtömi a pipáját)* Meggyújtaná?

ÁRON A legnagyobb örömmel.
Gyermekeim, hozzatok egy kis tüzet a nagyságos asszonynak!

Srty...

Mi történt?
AVRUMENKO Kialudt a tűz.
ÁRON Nem baj, hozzatok egy kis paraszat...

Srty...

Mi történt?
AVRUMENKO A parázs jéggé vált.
ÁRON Nem baj, hozzatok egy jégcsapot...
Parancsoljon, Mádám...

MÁDÁM *(rágyújt a jégcsapról)* Csodatévőnek lenni persze nem nehéz. Hiszen a világon minden csoda.
ÁRON Valóban. Zsidónak lenni – az nehéz...

MÁDÁM És Messiásnak?

ÁRON Ha újból születnék, téhen szeretnék lenni.

MÁDÁM Ah! Tehén!

ÁRON Reggel jönne egy zsidó, hogy tejet fejjen belőlem, amitől felfrissülne, mielőtt Isten szolgálatába fog...

MÁDÁM Ollalá! Milyen jó és ragyogó a világ! Az ember pedig mindent összevissza mozgat a kis kezeivel – például a téhen tőgyét, ugye.

ÁRON És Mádám? Ha újra születne? Mi szeretne lenni a Mádám?

Csend. A nő mereven nézi

Titok?
MÁDÁM Nagy-nagy titok. Főtitok! De én megmondom magának... Küldje ki az embereit.
ÁRON Sűgja a fülembe...

MÁDÁM Kevés! – Mind-mind, ezeket a bóherokat! ...

ÁRON Küldjem ki?

MÁDÁM Küldd ki.

ÁRON Különben?

MÁDÁM Nem mondom meg.

ÁRON És ha nem mondja meg?

Csend

AVRUMENKO Szent rebe...

ÁRON Menjete ki, Avrumenko, egy percre...

MÁDÁM *(a közönségnek)* Maguk is, nem hallják? Igen, igen! Tessék szépen felállni! Lesz szíves kimenni! Szünet! Hallja, maga is ott hátul! És maradjanak kinn, amíg nem szólunk!

Finálét játszik a zenekar

(Ordít) A zenészek is menjenek ki! És csukják be az ajtót!

SZÜNET

A szférák zenéje. Áron szobájában ragyognak a csillagok. Áron titokzatos táncát lejt a teliholddal (foszforeszkáló lufi). Dörömbölnek az ajtón

ÁRON Ki az?
KINTRŐL Én!

ÁRON Kicsoda?

Csönd. Kint süvít a szél

Ki merészeli *Énnek* nevezni magát, holott erre csak az Is- (*Hirtelen elhallgat, rémülten lekapkodja a csillagokat, begyömöszöli a gyertyatartóba*)

KINTRŐL Nyiss ajtót, Áron!

Áron rohangászik a teliholddal – hová dugja? – valaki berúgja az ajtót – a hold „kipukkad”

JÍDE HERS (*a vállán hozza Írelét, csupa hó, latyak*) Ej, Áron, Áron, amíg te szöszmötölsz...

ÁRON Te...?

JÍDE HERS Mért, kit vártál? Mit bámulsz, nem láttál még megfagyott bóhert? Pfü! (*Lerakja Írelét*) Durants be! Van vodkád?

Áron hozza a vodkát

Nyisd ki a szád, bóher, befűtünk belülről... (*Itatja*)

Áron kiszalad, hoz egy jégcsapot, begyújt a kályhába

ÍRELE Khhh... szljehoo...

ÁRON Belzbe.

JÍDE HERS Mi van?

ÁRON Azt kérdi, hol vagyunk.

JÍDE HERS Belz – ősi fészék! Nem tudod, hogy valaha itt élt a Messiás?

ÍRELE Mif... Mes...

JÍDE HERS Az egész világ tudta, hogy itt a Messiás, hogy Belzben él, és a neve – úgy hívták, mint ezt a nebbichet –

ÁRON Főztek teát?

JÍDE HERS Ne kérdezz – főzz. Az egész világ tudta, és örült! Csak a Sátán nem örült. Nem tudott megbarátkozni a gondolattal, hogy meg kell válnia a világoromtól, hogy át kell adni a jogart – szóval a Sátán addig krenkolta magát, amíg nővé változott. Csodálatosan szép nővé, és – ami a legfurcsább – okos nővé. Bejárta az egész világot, beszélt, chochmecolt, végül eljött Belzbe –

ÁRON Cukrot tegyek bele?

JÍDE HERS Tegyel.

ÍRELE Én nem kérek.

ÁRON Nem kér? Mért nem kér?

ÍRELE Eljött Belzbe...

JÍDE HERS Ki?

ÍRELE A Sátán!

JÍDE HERS Ojj! Micsoda esemény volt a Messiás vitája a Sátánnal! Csoda, hogy föl nem emésztették egymást leheletük tüzeivel! Végül a Messiás kérdezett valamit...

ÍRELE Mit?

JÍDE HERS Nem tudni, ez nagy-nagy titok.

ÁRON Hogy a nő mi szeretne lenni...

ÍRELE Hogyhogy mi?

ÁRON Egy másik életében. A Messiás azt mondta, ő tehén szeretne lenni –

JÍDE HERS Maradj már, inkább hozzá! – Szóval kérdezett valamit a Messiás, a titkot... a Nagy Titkot! A nő meg azt mondta, mindenki hagyja el a szobát. Mert olyan fenséges titokról van szó. És amikor az utolsó ember is kiment, és az ajtó becsukódott, akkor –

ÁRON Nincs dohány.

JÍDE HERS Hát miféle vendéglátás, te? Azt mondta az Úr, a világ királya: „Dohány! Hidd el, hogy az emberek semmivel a világon nem fognak annyi jótéteményt végbevenni, mint éppen veled! Mert – tegyük fel – eljön a vendég egy kis tereferére, és nekünk nincs semmink, hogy megkínáljuk, se egy karéj kenyér, se tea, se vodka, egy csöpp se. De mi ugrunk, adunk egy kis dohányt, a vendég pipázik, a vendég elégedett – mibe került nekünk ez a vendégszeretet? Hogy dohány által gyakoroltunk kegyet? Múlhatatlan érdemeket szereztünk! Nem, a dohánynak nincs oka panasza.

ÁRON Van kenyér.

JÍDE HERS Jöhet!

ÍRELE És mit mondott az asszony?

JÍDE HERS Milyen asszony?

ÍRELE Mikor mindenki kiment. És egyedül maradt a Messiás meg az a nő, a Sátán...

ÁRON Azt mondta –

JÍDE HERS Nem tudom, mit mondott, azt nem tudja senki. Különben az teljesen mindegy. Mert amikor az utolsó ember is elhagyta a szobát, és az ajtó becsukódott, a Messiás abban a pillanatban rájött, hogy... – Mi van a kenyérhez?

ÍRELE Rájött, hogy?

JÍDE HERS Hogy –

ÁRON Só van a kenyérhez.

JÍDE HERS Jöhet! – Hogy a vita hevében elfelejtette a Talmud szavait: hogy *soha*, egy szempillantásra se maradjunk egyedül egy idegen nővel! – Akkor eszébe jutott, de már késő volt. Ott volt a nővel! Kettesben! Szent messiási küldetését gyalázat érte...

ÁRON Mindez történt *tisri* havának hatodik napján. A Sátán diadalünnepet ült.

ÍRELE És mi lett a Messiással?

JÍDE HERS Milyen Messiással? Az már nem volt Messiás, csak egy nebbich!

ÁRON Hallottátok, hogy Angliában csináltak egy szekeret, amelyik ló nélkül fut?

JÍDE HERS És mit csinál a ló, fut a szekér után? Ohh! Marha angolok!

ÁRON Félek, nagyon félek, hogy a megváltás az emberi találmányok által, *természetes úton* fog bekövetkezni...

ÍRELE Úgy van, osztom az aggodalmát... *szent rebe...*

JÍDE HERS Mi? Mi? Mit gagyogtok?
ÁRON Ssss!

Jíde Hers azonnal horkolni kezd

Gút. Akkor tehát érveljünk együtt az ügyben, fiatalember. Maga hozza a Talmud fóliánsait, én meg viszem ezt... Hogy a vita hevében meg ne pörkölődjön a pajeszunk...

ÍRELE Az mi?
ÁRON A nűjorki nagy reb Bendzsamin Franklin vitatkozógépe: egy villámhárító! – Na, gic gepojlt!

Sötét. Mennydörgészene

SÁRA A szentek látszólag közöttünk élnek, itt lenn, a Földön, de ez nem így van, valójában a csillagokhoz hasonlítanak.
AVRUMENKO „Vihar van” – mondták akkor éjjel. „Vihar!” De a kutyák szűkölve húzódtak az ágy alá, a kutyák tudták, hogy valójában szent reb Írele a mennyben... szent reb Írele a mennyben *chochmecolni* tanul!

MOJSELE Reb Áron, a bukott Messiás vezette a vitát! És az Úristen ellenérveit szent reb Írele bölcsességgel és humorral darává örölte!

Áron és Írele ül az asztalnál, vodkának kegyetlenül, már eláztak ők is meg az asztal

ÍRELE „Jójójó – mondja az Úristen –, jó, tudom: egy szekeret, amelyik ló nélkül fut! Szakállas hír – mondja az Úristen –, vagy talán maguk azt hiszik, hogy itt a mennyben mi nem olvassuk a London Herald Tribune-t?”

„Áderábe, Uram – mondom én –, akad egy Jíde Hers, aki nem olvasta a London Herald Tribune-t, sőt még a Talmudot sem olvasta, Uram, irgalmazz, sőt talán olvasni sem tud. De ez a mesüge, ez a Jíde Hers mégis tett egy igen apró észrevételt, aminek bölcsességét nem lehet szavakba foglalni. Azt mondta Jíde Hers, figyeljen a Mindenható, azt mondta: – És mit csinál a ló? Űget a szekér után? – Mondta Jíde Hers. És még azt mondta: – Ohh! Szamár angolok!”

ÁRON Nem így van – veti ellen a Mindenható –, nem így van: az ember mindenkitől tanulhat valamit.

ÍRELE Még az angoloktól is?

ÁRON Ja! Minden és mindenki taníthat minket valamire, nemcsak amit *Én* teremtettem (már-mint a Mindenható), hanem amit az ember – amit az ember alkotott!

ÍRELE Az ember?

ÁRON Az ember!

ÍRELE Mert mire taníthat minket a...

ÁRON A?

ÍRELE A... a vasút?

ÁRON Azt mondja az Isten: ide figyeljen maga, fiatal-ember! Futott már maga egy állomásra, miköz-

ben sipolt a mozdony, és kipöfögött? És maga dühöngve és átkozódva rohant a cakkumpakkal, ahelyett, hogy megállott volna, rágyújtott volna, és eszébe vette volna azt az igazságot, amire a vasút tanít... hogy... hogy *egyetlen pillanat miatt mindenről lemaradhatunk...*

ÍRELE Gút! És mire tanít minket a... a távírda?

ÁRON Hogy minden szót számba vesznek és felszámítanak...

ÍRELE Gút! És mire tanít minket a... a távbeszélő?

ÁRON Mi az, hogy távbeszélő?

ÍRELE *Bóre hábe*, monddod Belzben, és *Bóre nimce*, válaszol Nűjorkban a nagy reb Bendzsamin!

ÁRON Föl van ez találva?

ÍRELE Nincsen. Áderábe mire tanít minket?

ÁRON Mire?

ÍRELE Arra hogy *ott* hallják, amit *itt* beszélünk... Illetve hogy *itt* hallják a mennyben, hogy *ott* lenn, a földön...

ÁRON Na, zaksón! Persze hogy hallják a mennyben! Ezért nem kell fölhalálni azt az izét... azt a –

ÍRELE És mire tanít minket a szekér, amelyik ló nélkül fut?

ÁRON Hát ez az... Félek, nagyon félek, hogy a megváltás *természetes úton* fog bekövetkezni...

ÍRELE „Nem mindegy neked, te porszem, hogy így vagy úgy?”

ÁRON Nem mindegy, Uram Atyám Teremtőm! Nem mindegy! Mert ha a megváltás csoda formájában következik be, hogy teszem azt, meghasad a tenger –

ÍRELE Vagy teszem azt, megnyílik az ég –

ÁRON Vagy hasonló, akkor többé nem lesz a világon kétkedő és hitetlen ember. De kérдем én – kérдем ééén! (már megbocsásson az Úr), ha a megváltás csak *látszólag* is természetes úton fog bekövetkezni, az emberi találmányok által, meg a távbeszélő által, meg a mittudom-én, a repülőgép, meg ilyen zizegő meg pitytyegő meg villogó műtyürkéek által, akkor mi győzi meg a kétkedőket, hogy a világ... hogy ez a világ nem egy olyan szekér, ami *ló nélkül* fut? Halljuk, Uramisten, halljuk, mit mond erre a *Ló!*

ÍRELE Úgy van! Halljuk, mit mond a LÓÓÓO!

Óriási csattanás. Felizzik a villámhárító

JÍDE HERS (*felébred*) Hát tik meg? Egész éjjel dumáltok, meg dumáltok, egy egész üveg vodkát fölfaltatok nekem?

Azok nevetnek, verik az asztalt. Sötét

SÁRA És az óta... az óta az éjszaka óta már nem kell többé agódnunk, hogy a megváltás – az emberi találmányok által – természetes úton fog bekövetkezni.

MOJSELE Ezt *chochmecolta miértünk* reb Áron és reb Írele!

AVRUMENKO Oltalmazzon minket érdemeik Fénye!

MOJSELE Omén!

LÁNY Azonban Írele az ő Tanítóját még ott a mennyben se találta meg!

Dávid király végtelenül bús dalt énekel a Messiásról, és a refrént zúgja az egész hitközség. Ezalatt felöltöztetik Mojselét a Nagy Maggidnak, az ősóreg Tanítónak, akinek a pajesza is hófehér

7.

Zsise, az Isten bolondja

A Nagy Maggid és a tanítványok: a fiatal Elimélech, Jejbe, Pincheszel – és Zsise

NAGY MAGGID Mi, búzló vízfolyás parányi cseppjei, lassabban és lustábban vánszorgunk az anyag óceánján keresztül, mint az esetlen harcsa a mély vízfénék iszapijában. De a rajongás imái... talán ti is átéltetek már ilyen pillanatokat... a rajongás imái fölemelnek bennünket minden anyagi, sőt szellemi világ fölé. Egészen addig a kezdeti pontig, amelyben minden benne foglaltatik – minden világ, minden idő és kor, az Isten egész törvényrendszere, minden, minden, akárcsak a fa a magban, minden, egyetlen, oszthatatlan egységben! És ez az őszkezdeti pont a Szentírás első szava: Berésisz. *Kezdetben.* Hiszen ebből a szavacskából kúszott elő minden teremtmény, úgy, mint csiga a házából, és mi mindig oda futunk vissza, amikor üres a lelkünk.

Arra kérek, ne gondoljátok, hogy ezt az elmélkedésemet a harcsákról és csigákról, mindezekről a tisztátalan lényekről csak azért adom elő, hogy fölbosszantsalak. Mert higgyétek el, hogy amint az Úristen bennünket a maga képére teremtett, úgy teremtette ezeket a tisztátalan barmocskákat is valaminek a képére. Titokzatos világok képére. És minden kis állat a maga módján valamely régi világ képe, és azok a világok a miénk megteremtése előtt már igen számosan léteztek. De ne akarjátok, hogy erről beszéljek nektek, mert ezek nagy nagy titkok.

És most, édeseim, vegyétek elő azt a passzust, amit szétosztottam közöttetek. Azt mondja: „És így szólt az Úr –”

ZSÍSE Így szólt az Úr!

NAGY MAGGID Igen. „És így szólt az Úr –”

ZSÍSE Így szólt az Úr!

NAGY MAGGID Zsise, maradj csöndbe, kérek.

ZSÍSE Igenis, szent rebe.

NAGY MAGGID Hm. „És így szólt az Úr –”

ZSÍSE Így szólt az Úr!

JEJBE Zsise, maradj már!

ELIMÉLECH Fogd be a pofád!

PINCHESZEL Folytassa, szent rebe.

NAGY MAGGID „És így szólt az Úr –”

ZSÍSE Így szólt az Úr! Így szólt az Úr!

MIND Zsise!!!

ZSÍSE Az Úr megszólalt! Az Úr megszólalt! (*Hadonászik, őryöng*) Így szólt az Úr! Így szólt az Úr! Megszólalt az Úr!

A fiúk lefogják, kiviszik. Csönd. Visszajönnek

NAGY MAGGID Hol van Zsise?

ELIMÉLECH Bezártuk, szent rebe.

NAGY MAGGID A fáskamrába?

JEJBE A fáskamrába zártuk, szent rebe.

NAGY MAGGID Gút. Hm. Áderábe.

„És így szólt az Úr...”

Kint dörömbölés

„És így szólt a –”

Csőnd

(*Becsukja a könyvet*) De tulajdonképpen... és ezt állítom nektek! Tulajdonképpen, és ezt határozottan állítom nektek: ha valaki *igazán* beszél, és másvalaki azt igazán *fffogja*, akkor elég *egyetlen* szó, egyetlen szó, hogy megtisztítsuk a világot bűneitől! Például ha valaki azt mondja, hogy –

ELIMÉLECH Hogy „így szólt az Úr”?

JEJBE Vagy hogy „Berésisz! Berésisz”?

PINCHESZEL Vagy ha csak annyit mond, hogy... hogy... hogy „tulajdonképpen”?

NAGY MAGGID

Na, sipirc haza!

Sötét. Zene

SÁRA Amikor a nagy Baal-Sém-Tov egyszer meg akarta menteni egy halálosan beteg fiú életét, öntött egy gyertyát mennyei füvekből, kivitte az erdőbe, egy fára erősítette. És a gyertya egész éjjel égett, és reggelre a gyermek meggyógyult.

MOJSELE Amikor harminc évvel később a Nagy Maggid, a nagy Baal-Sém tanítványa meg akart menteni egy gyermeket, már nem ismerte a mennyei füvek misztikus erejét. Hanem elment a boltba, vásárolt egy gyertyát, kivitte az erdőbe, egy fára erősítette, majd megidézte Mestere nevét – és a gyógyítás sikerült.

SÁRA Amikor tegnap a Nagy Maggid egyik tanítványa ugyanilyen gyógyítással próbálkozott, már nem volt pénze gyertyára, és erdőbe se ment. „Nincs erőnk – mondta –, már nincs erőnk, hogy megtegyük, amit őseink. Azonban elmesélem nektek az esetet.” És mesélt a gyertyáról, a mennyei füvekről, a nagy Baal-Sém-Tovról, az erdőről, az éjszakaról – és a gyermek meggyógyult.

AVRUMENKO Az első kaput a nagy Baal-Sém-Tov nyitotta ki.

MOJSELE A második kapun a Nagy Maggid érkezett.

AVRUMENKO A harmadik kapuban tolongott a *szentek nemzedéke*.

MOJSELE És a negyedik kapu?

Csőnd

SÁRA Az még zárva volt. De Írele leskelődött a kulcslyukon,

látta a szentek nemzedékét, látta és csodálta! Mert valamit *mind-egyik* tudott, még ezek is: az egyik *mesélni* tudott, a másik *nevetni*, a harmadik *enni*, a negyedik *chochmecolni* –

LÁNY De mit tudott Zsise, az Isten bolondja?

AVRUMENKO Zsise *szerven* tudott, olyan szépen, mint egy csaló. Házról házra koldulta a szenvedést, mindenütt megverték, kipofozták, leköpdösték, és amikor már mindenki, haszidok, nem haszidok, lengyelek, nem lengyelek, oroszok, nem oroszok, magyarok, nem magyarok mindannyian megverték, kipofozták, leköpdösték, akkor Zsise beléfeküdt egy hangyabolyba, Hanipol mellett, az úton. De a hangyák meg sem érintették a testét! Egyetlen hangyácska se csípte meg!

„Világ Ura! – panaszkodott Zsise. – Hát ilyen semmirevaló vagyok én? Már a hangyáknak se kellek?”

MOJSELE És minden szentnek volt egy királysága.

SÁRA Az egyik Lizsenszben uralkodott –

LÁNY A másik Osztrohban uralkodott –

AVRUMENKO A harmadik Koricében uralkodott –

MOJSELE De Zsise volt a leghatalmasabb, mert szent rebe reb Zsise egy *hangyaboly* fölött uralkodott, és úgy nyüzögtek körülötte az ő haszidocskái, mint amikor a császár kinéz a Burg ablakán, vagy végigkocsikázik a Kärntner strasszén!

Zsise, Írele és Jíde Hers ülnek a hangyabolyban

ÍRELE Szent rebe...
JÍDE HERS Szent rebe...
ÍRELE Magyarázza el nekem, szent rebe –
JÍDE HERS Ugyan, magyarázza el neki –
ÍRELE Hallgass, Jíde Hers!
JÍDE HERS Hallgatok, én hallgatok.
ÍRELE Magyarázza el a Talmudnak azt a parancsolatát –
JÍDE HERS Várjunk csak, melyik parancsolatát?
ÍRELE Azt a parancsolatát, hogy az Urat kötelesek vagyunk a rosszért dicsérni –
JÍDE HERS A jóért.
ÍRELE Nem, a rosszért.
JÍDE HERS A rosszért – dicsérni?
ÍRELE A rosszért dicsérni! Éppen ez a spiccje!
JÍDE HERS Szóval ez a spiccje.
ÍRELE Hogy hogyan lehet az Úristent minden rosszért, ami ér bennünket, ugyanúgy dicsérni, mint a jóért!? Magyarázza el nekem, szent rebe!
ZSÍSE Magyarázd el neki, Jíde Hers.
JÍDE HERS A rosszért – hát dicsérje, bánom is én! Uram, köszönöm néked, hogy megpofoztál! Uram, köszönöm néked, hogy belém rúgtál! Hogy leköpdöstél! Köszönöm, hogy felgyújtottad a házamat! Köszönöm, hogy a jószágomra dögvészt eresztettél! Köszönöm, hogy fiamat a kútba dobtad! Köszönöm, hogy a feleségemet fölakasztottad! Köszönöm, hogy gennyes kelekkel cicomáztad föl a testemet! Köszönöm, hogy –
ÍRELE Ezt köszönd meg! (*Fejbevágia*)
JÍDE HERS De tényleg? Hogy lehet a jóért... vagyis a

rosszért... A rosszért? Valóban ez áll a Talmudban, szent rebe?

ZSÍSE

ÍRELE

Fogalmam sincsen.

Ez. Mégpedig a *chagiga* hatodik fejezet, harmadik paszusában, valahogy így: „És kötelesek vagyunk az Urat dicsérni minden rosszért, valamint a jóért...”

JÍDE HERS

ÍRELE

JÍDE HERS

ÍRELE

JÍDE HERS

ÍRELE

JÍDE HERS

ZSÍSE

ÍRELE

ZSÍSE

JÍDE HERS

ZSÍSE

JÍDE HERS

ZSÍSE

ÍRELE

ZSÍSE

JÍDE HERS

ÍRELE

ZSÍSE

ÍRELE

JÍDE HERS

ÍRELE

JÍDE HERS

Benne van a felelet.

Hogyhogy?

Mert azt mondja: „kötelesek” vagyunk. Márpedig ha *kötelesek* vagyunk –

De *miért*?

Miért! Miért!

Miért, könyörgöm, szent rebe? Idejöttem magához, hogy megkérdézzem, hogy –

Jaj, csak el ne mondd...

Egyszóval azt kérdezed, fiam, hogy miért vagyunk kötelesek a jóért ugyanúgy dicsérni az Istent, valamint a rosszért –

Fordítva...

Tehát hogy miért vagyunk kötelesek –

A rosszért!

Igen, a rosszért ugyanúgy dicsérni az urat –

Mint a jóért!

A rosszért, mint a jóért?

A rosszért, mint a jóért! Miért, szent rebe?

Miért?

Miértmiértmiért!

Miért?

Hát... erről fogalmam sincsen. Mert az az igazság... az az igazság, fiacskám, hogy engem még soha az életben nem ért semmi rossz.

Értem.

Mit értesz?

Azt hiszem... a legfontosabbat.

Juj, az ázesz pónem! Csípd a mámikádat!

Csapkodja a hangyákat, azok ketten nevetnek

MOJSELE Írele csak néhány napot időzött Hanipolban. Tovább nem volt maradása, noha szent rebe reb Zsisénel nagyon jól érezte magát. De az ő Tanítóját még itt, a *hangyabolyban* sem találta meg.

AVRUMENKO És csak ültek, és tanulták a zoltárt, amit a keréknyomban zengtek a békák, és vakaróztak Isten dicsőségére!

Kurutyolás, ciripelés – lassan elúszik – hosszú csönd

8.

A Mester

Pacsirta imája. Zene: a hajnalkirálynő.

Edénycsörömpölés. Babi rikácsolása a házból

BÁBI

Slojmeleeee! Slojmeleeeeeee!

Kicsi öregember alszik a szukkot-sátor alatt

(Bentről) Ébresztőő! Slojmeleeee! Nem halod?! Kelj már föl, te picegepóresz!

SLOJMELE Hédád! – Igazad van, Bábi: nem mi léptünk át a nappal határán, hanem a nappal lépett át a mi határunkon – és nem szabad kitérnünk előle. (Felül – hálóing, alvóstrámlí) A lavór?

BÁBI (a házból) Ott a lavór!

SLOJMELE Itt a lavór... de messze!

BÁBI Te vagy messze!

SLOJMELE Hozd idebb!

BÁBI Nem hozom!

SLOJMELE Hozd idebb!

BÁBI Eszembe sincs. Menjen oda a lavór!

SLOJMELE Hédád! – Igazad van, Bábi: a hit hegyeket... hát még egy lavórt... (Nézi a lavórt, próbálkozik... A lavór picit megbillen, de aztán semmi) Azt mondja a Sulhan Arukh törvénykönyve: „Fölbredés után az ágyat azonnal hagyd el, a mosdóvízig legföljebb négy lépést tehetsz...” Négy lépést, hm, áderábe... arról nem értekezik a Sulhan Arukh, hogy hány lépést tehet a lavór... (Töpreng) Így tehát ha a lavór nem mehet Slojmeléhez, akkor... (Fölkel, és egy nagyot lép) Egy, Isten dicsőségére. (Lép egy még nagyobb) Kettő, Isten dicsőségére! (Lép egy óriásit) Három! Isten dicsőségére! (Hatalmasat ugrik) Néééééééé!

De a lavór még mindig túl messze van. Slojmele négykézlábra ereszkedik, majd lehasal, végre eléri a hokedli lábát, óvatosan maga felé húzza, leesik a lavór

BÁBI (berohan) Ne hajuldozz, ne hajuldozz, ezerszer mondtam, hogy ne hajuldozz! (Fölállítja Slojmelét, odaviszi a hokedlit, leülteti, kirohan)

SLOJMELE (sír) Bábikám, életem, virágom, a lavór, add ide a lavórt...

BÁBI (berohan) Jójójó! Miért nem ezt mondd? (Odarakja az ölébe)

Slojmele elvégzi a rituális mosakodást

(Hozza a ruháját) Ebédre hazajössz?

Slojmele elsiet

ÉS MEGINT HOVÁ ROBOSZ?

SLOJMELE Oda, ahol „nincs nappal, és nincs éjszaka”...

BÁBI Kis dolog?

SLOJMELE Áderábe!

BÁBI Nagy dolog?

SLOJMELE (az árnyékszék ajtajában hajlong) Dicsőítve legyetek, ó, legdicsőbb őrzőangyalok! Oltalmaztatok engemet, oltalmaztatok engemet! És várjatok engemet, várjatok engemet, míg bemegyek, és ismét visszatérek, mert ez az embereknek szokása. (Bezárkózik)

BÁBI Ebédre mit főztek, mi legyen? Hallod? Kartofljeszt? Vagy legyen zsemakesz vagy erdepl? Tessék? ... Bulbesz? Vagy akkor már inkább le-

gyen egy kis barbuljesz vagy krumpírn? Vagy ha nagyon szeretnéd, akkor csinálhatok neked egy kis greccsen gráplácho, akard?

SLOJMELE (kijön) Hédád!

BÁBI Nem csinállok greccsen gráplácho, mert nincsen pohánka. Ojjoj! Istenem! Honnan vegyek pohánkát?!

SLOJMELE Gút! Legyen zsemakesz! (Leveszi a hálóingét)

BÁBI (öltözteti) Gút. Vagy legyen erdepl? Vagy legyen inkább barbuljesz? Miért nem szólsz valamit? Egyáltalán hazajössz ebédre, Slojmele?

SLOJMELE Nem tudom.

BÁBI Mi az, hogy nem tudod?!

SLOJMELE Nem tudom, Bábikám, hogy hazajövök-e.

BÁBI Mi az, hogy nem tudom, Bábikám, hazajövök-e?

SLOJMELE Sá, sá.

BÁBI Ne mondd nekem: sá, sá!

SLOJMELE Nézzed, Bábikám, most elmegyek az imaházba...

BÁBI Tudom! Elmész az imaházba!

SLOJMELE És elmondom a nagy reggeli imát, és a lelkem az élet peremére kerül. Ki tudja, visszatér-e még ebbe a világba?

BÁBI Szóval nem jössz...

SLOJMELE Lehet. Lehet, igen, lehet, nem. Lehet, hogy visszatér a lelkem. De azután hitet teszek az egy Isten mellett, és feláldozom magamat Neki. És a főima elmondásakor arcra borulok az Úr előtt, és ismét áldozatul kínálok fel magamat. És ki tudja, hátha az Úristen ezúttal elfogadja az áldozatot, és megtartja a lelkem? Akkor tehát hogy ígérem neked most reggel, hogy ebédre hazajövök, hol a strámlim?

BÁBI A fejedem.

Eközben Bábi felöltöztette: lakkcipő, fehér harisnya, térdnadrág, selyemkaftán

SLOJMELE Hédád! (Indul)

A kapuban Írele bámul befelé

(Visszafordul) Hol van, hol az eszrógom?

BÁBI Hova tetted?

SLOJMELE Az Isten szerelmére, Bábikám!

BÁBI Ne! Ne! Ne sirjál! Keresem!

SLOJMELE Mert minden hasznavehetetlen! Mert mindent szertehánytok! Itt van a zsebemben. (Meggazolja az eszrógot – citromszerű gyümölcs) Isten áldjon.

Írele a kapuban. Jíde Hers próbálja elrángigálni

Súlem alejchem!

ÍRELE Al... aléjch... alejchem súlem!

BÁBI Slómó!

SLOJMELE Bábikám?

BÁBI Ebédre hazajössz?

Sötét. Slojmele hangja, ahogy halkan, reszelősen a Halél-imát éneklí

AVRUMENKO Írele kiáltani akart, de nyelve megbicsaklott, és utána akart szaladni, de térdre reszketni kezdett – és a kis öreget elnyelte a kaftános csapat, mely káromva szállt az imaházra. És Írelének végtelen öröm fogta el a lelkét! Hogy annyi hosszú év után, annyi vándorlás, annyi szenvedés után – végre megtalálta, akit keresett!

Az oltáron egy lülov-csokor és mellette az eszrog. A Halél-ima egyre éneklősebb, egyre hangosabb

MOJSELE Írele belépett az imaházba – és végtelen öröm fogta el a lelkét. Hogy annyi hosszú év után, annyi vándorlás, annyi szenvedés után... Hallotta az ő Tanítója hangját – de hiába kereste, nem látta seholt!

LÁNY És ekkor váratlanul ott találta meg, ahol egy közönséges halandó a legkevésbé sem kereste volna... Mert a Mester, a maga nagy-nagy alázatában és a Mindenható iránti végtelen szerelmében – beletestesült az eszrógba, beleköltözött!

A kicsi eszrog mozog az oltáron, sír és kiabál – az ima egyre fülsértőbb, egyre eksztatikusabb

AVRUMENKO *(túlkiabálja)* És ekkor... a Mesternek végre megadatott, amire mindannyian oly igen vágyakozunk! Mert imádkozás közben, amikor lelke az élet peremére ért, és áldozatul kínálta föl magát a Mindenhatónak – az Úr, az ő nagy-nagy kegyességében, végre *elfogadta* ezt az áldozatot!

Az ima csúcspontján beront egy kövér muzsik egy sütőlapáttal

MUZSIK Mit képzeltetek tik, már hajnalba kornyikáltak, hajnalba rázzátok a seggeteket, és bégettetek, mint a vadszamarak? ALUDNI akarok! Aludni akarok egyszer az életbe, nem értitek? Aludni! Aludni! Aludni! *(Püföli az eszrógot a sütőlapáttal)*

Megszakad az „esztróg imája”

Szóval aludni szeretnék, világos?
Dovedánnyá. *(Kimegy)*

Néma csönd

JÍDE HERS Na záksón. Több is veszett Júdeában, igazam van?

Mondja, hogy igazam van...
Igazam van?

ÍRELE Igazad van.

JÍDE HERS Ugye? – Ájsze májsze kikele kájsze – azt mondja a Talmud: minden igaz haszidnak két Tanítója legyen, egy *élő* és egy *holt*. – Hallja, maga egy mázlista! Maga talált *ezt is, azt is*, és a kettő együtt elfér a zsebében! *(Fölveszi a szétlapított eszrógot)*

ÍRELE Tedd le, és pusztulj innen!

JÍDE HERS Nem megyek. Én is megtaláltam az én Tanítótomat.

ÍRELE Hol?

JÍDE HERS Nem tudja? Koricében.

ÍRELE Akkor eredj vissza hozzá!

JÍDE HERS Kihez? Ja, az a Chóchem, azt hiszi? Az a megsüge rüccs, az a Pincheszel? – Nem! Nem! Nem! – Nem emlékszik? Ott álltam a főtéren, legeltettem a libákat –

ÍRELE Emlékszem, hogy ordítottál –

JÍDE HERS De a nyelvem megbicsaklott, és a térdem reszketni kezdett, mert maga föltűnt az úton... szent rebe...

ÍRELE Mit beszélsz? *(Csönd)* Nos, fiacskám, mit tanultál a te „Mesteredtől”, halljuk!

JÍDE HERS Mindent! Rengeteget!

ÍRELE Például?

JÍDE HERS Mindent! Mindent! A cipőfűzőt!

ÍRELE Micsodát?

JÍDE HERS Hát hogy hogy hogy fűzi be a bocskorát az én Mesterem!

(Leveszi a bocskorát) A fűzőt a jobb kezünkbe vesszük, azután átvesszük a bal kezünkbe, és a bal kezünkkel a jobb alsó lukba fűzzük, így – Valóban, a cipőfűzésben nagy és misztikus titkok rejlenek.

JÍDE HERS Azután átvesszük a jobb kezünkbe, és sréjen a második bal lukba fűzzük –

ÍRELE Ájsze májsze kikele kájsze – találtam egy Jíde Herst?

JÍDE HERS Egy Jíde Herst! Oltalmazzon minket érdemeim Fénye!

ÍRELE Omén! *(A kezébe veszi a lülov-csokrot és az eszrógot, és a négy égtáj felé hajlongva és óbégatva befejezi a Halél-imát)*

Jíde Hers utánozza, vonyít és hajlong – eszrog helyett a cipőjével. Sötét

9.

Jíde Hers

Sára és a Lány megágyaz a szukkot-sátor alatt. Lehajlanak a fűzfagallyak és a vadszőlőlevelek. És a sátor lombos tetejének résein – ahogy a Talmud előírja – benéz egy-két csillagocska. Feksznek a szalmán. A zenekar pilinckázik

AVRUMENKO És Írele hazament Lembergbe a feleségéhez. De az asszony egész nap korholta: „Kerestél, és mit találtál? Mit? Mit? Egy Jíde Herst!” Hát egy ilyen házsártos dög lett az anygali Frádele. És állandóan rágta a férje fülét, hogy váljon el tőle. Írelére súlyosan nehezedett a beszéd. Egy éjjel fölberesztette: „Ide nézz – mondta, és az átnedvesedett párnára mutatott. – Hát mit akarsz még? Akarod-e még a válólevelet?”

SÁRA És ettől kezdve az asszony elhallgatott. És ahogy elcsöndesedett, boldog lett. És ahogy boldog lett, jó is lett. És kilenc hónap múlva Írelének fia született. A körülméletésnél pedig egy gazdag kereskedő tanúskodott, bizonyos reb Szimche Bínem.

LÁNY És ettől kezdve ez a reb Szimche Bínem ajándékokkal halmozta el őket. De Írele meggazdagodni sehogyan se mert.

Ezért egy éjjel fölrakta a szánra Frádelét, fölrakta a bölcsőt meg Jíde Hers, és elmenekültek.

MOJSELE Sötét éjjel suhantak az erdőben. De Írele nem félt, mert akárhol volt, csak a mindenható Istentől félt.

AVRUMENKO És Jíde Hers sem félt, mert csak Tőle félt, aki ott ült mellette a bakon, cobolyprém süvegben. És egymásnak adogatták a pipát, hogy a kezüket melegítse.

MOJSELE És a szán előtt az a kis számár se félt, hiszen ott ült mögötte az ő félelmetes Mestere, a Jíde Hers!

LÁNY És a csecsemő sem félt, hiszen mindenható Édesanyja ölében szendergett.

SÁRA És Frádele sem félt, mert az ő lelke már elszőkött ebből a világból, és ott bolyongott a kertben, ahol az angyalok sütkeznek.

MOJSELE De egyszerre a számár visszahőkölt, mert az út közepén egy óriási medve leselkedett! Más utasok megdermedtek volna a rémülettől. De Jíde Hers mosolyogva leszállt a szánról, a medve pedig odament hozzá, és letérdelt. Jíde Hers hosszan és elmélyülten értekezett vele, majd megnyúzta a medvét, és a bundáját Frádelére terítette.

LÁNY És a szán folytatta útját. És elmúlt az éjszaka, és eljött a reggel. És csak a jeges szél süvített a mocsáron, sehol egy falu, hogy valami harapnivalót szerezzenek. És akkor egy nagy csapat galamb érkezett! Fejecskéjüket a Jíde Hers térdére hajtották, és turbékolva kérték, vágja el a torkukat, szeretetteljes kezével. És Jíde Hers elővette a kést.

SÁRA De Frádele nem a kést látta, Frádele előtt egy tűzoszlop emelkedett, föl-föl, egészen az égig! És ezen a tűzoszlopon lelkecskék kúsztak a mennybe! Száz meg száz lelkecske! Messziről repültek szegények a szánhoz, ahol Jíde Hers megmosta őket a késével, bíbor ingecskébe öltöztette, és az árva lelkecskéket az örök üdvösségbe vezette.

AVRUMENKO Eközben Írele jégcsapokat szüretelt a bokrokról, majd vidám kis tüzet rakott a jégcsapokból, és kisvártatva az ukrán hómezőről földöntúli pecsenyeillat szállt a mennyekbe!

LÁNY És nemsokára befutott a szán Sztreliszkára.

MOJSELE Sztreliszka! Ez a felül hóba, alul mocsárba süppedt kis falu, ahol a haszidok, mint a gazdátlanul elvadult libák, már emberemlékezet óta *rabbi nélkül* tengődtek!

SÁRA És így tett szert Írele a sztreliszkai királyságra!

LÁNY Így lett a Szeráf! A sztreliszkai szent reb Írele!

AVRUMENKO A Jíde Hersből pedig sakter lett. De olyan sakter, amilyenből nem sok van a világon! Hiszen az állatok nem féltek a késétől – ellenkezőleg, vágytak rá! És messziről, a világ minden tájáról repültek a galambok és libák Sztreliszkába, a Jíde Hers kezére!

MOJSELE Egyszer egy ököracsorda egészen Moszkvából vonult Sztreliszkába!

AVRUMENKO Moszkvából?!

MOJSELE Gút. Legyen neked Vlagyivosztk!

SÁRA Frádele halála után Írele a kövér Blímét, a reb Kopl lányát vette el. És reb Kopl azt mondta: „Egyet irigylek csak a vejemtől, a tanítványát, ezt a Jíde Herst. Sohasem ismertem tanítót, aki szüntelen a tanítványára gondolna. Ezek ketten olyanok, mint Dávid és Jonathán, akikről azt mondja a Talmud, hogy olyanok voltak, mint Mózes és Józua, és Mózes és Józua olyanok voltak, mint a Nap meg a Hold!”

MOJSELE Az semmi! Mert a szent Szeráf néha kiküldetésbe menesztette Magyarországra ezt a Jíde Herst! És azt állította,

hogy senki, de senki nem tudja kellőképpen értékelni mindazt, amit Jíde Hers Magyarországon elvégzett. Erről a világ csak akkor fog tudomást szerezni, ha eljön a Messiás.

AVRUMENKO Áderábe mit végzett Magyarországon ez a Jíde Hers?

MOJSELE Elmondhatnám, áderábe ez már egy másik történet. Ráadásul hosszú történet. És ha belekezdene, a végén biztos, hogy elaludnátok vagy elkergetnétek.

AVRUMENKO Jó. Akkor inkább fejezzük be.

MOJSELE És aludjunk.

AVRUMENKO Jó.

MOJSELE De még annyi... még elég az hozzá, hogy öregkorára a szent Szeráf megvakult. Isten különös kegye volt ez, hogy ne kelljen látnia a világ romlottságát. Ült az ablakban, és ha lépéseket hallott, kiordított: „Nézd meg magadnak ezt a durva világot!”

LÁNY És egyszer elment az ablak előtt az a Jíde Hers.

Jíde Hers és egy számár benéz az ablakon

ÍRELE Nézd meg magadnak ezt a durva világot!

JÍDE HERS Nézem, de nem látom.

ÍRELE Te is megvakultál?

JÍDE HERS Ellenkezőleg. Csak tudja, szent rebe, a világ szép.

ÍRELE Ne mondd.

JÍDE HERS És ragyogó!

ÍRELE Gyerünk! Meséld el részletesen!

JÍDE HERS Szavakkal? Ó, az lehetetlen, azt látni kell! Különben is egyik lábam itt, a másik ott...

ÍRELE Hová sietsz?

JÍDE HERS Megyek, kifenem a kést, azután kikasáalom ezt a sereg libát... *(A közönségre néz)*

ÍRELE Gic gepojlt!

JÍDE HERS Na, gyerünk, Talmud.

ÍRELE Kihez beszélsz?

JÍDE HERS Jaj, hát maga nem látja az én bölcsemet, az én Talmudomat...
Adja ide a kezét... *(A számárra rakja)* Érzi, itt a nagy feje... a két hosszú füle... – Fúj, Talmud! Ezerszer tanítottam, hogy ne nyald pofán a szenteket, mert azt írja a Talmud, hogy – hé, Talmud, várjál! Hová rohansz, te betropec?!

Elrohan a számár után

LÁNY Annak a napnak reggelén, amikor meghalt, levétette magáról az imaszíjakat, és így szólt:

ÍRELE Ma megszabadulok az imaszíjaktól és minden parancsolatoktól. És így Jíde Herstől.

LÁNY Este pedig folsóhajtott:

ÍRELE Valóban, milyen jó és ragyogó ez a világ, ha az ember nem vész el benne – de micsoda káosz birodalma ez akkor, ha elvész benne!

LÁNY Ezt mondta utoljára.

MOJSELE Mást nem mondott?
LÁNY Tessék?
MOJSELE Mást nem mondott utoljára?
LÁNY Nem.
SÁRA De mondott.
MOJSELE Mit mondott?

Csönd

ÍRELE És ha majd eljön a Messiás... és a szentek mind
elébe mennek, mind-mind hosszú sorban,

hosszú, végtelen sorban, a nagy Baal-Sém-Tov,
a Nagy Maggid, a Szent Chóchem és mind-
mind a többiek – higgyétek el, hogy élükön az
én *Jíde Hersem* fog menetelni!

AVRUMENKO És csak nevetett és kacagott, és kuncogott, amíg
meg nem halt!

*Rövid finálét játszik a zenekar. Azután csönd. Feksznek a szukkot-
sátorban, alszanak, vagy bámulják az eget.*

*Csak a tücskök ciripelnek, és a békák brekegnek egy zsolnárt Isten dicső-
ségére.*

Vége

Készült a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma Örkény István ösztöndíja és a Dramaturgok Céhe támogatásával